

Gimes Imre

ÁBRIG VENDEL

Tragikomédia 3 felvonásban

*Történik az 1930-as években
Magyarországon*

Szereplők

Ábrig Vendel
Koszlik Misi
Bözsike
Marika
Bodrog István
Bodrog Istvánné
Südrüh Ferkó bácsi
dr. Komoróczy vizsgálóbíró
Titkárnő
Gazdag paraszt
Szomszédasszony
Kisbíró
Csendőr
Vámőr
Ábrig Vince
Flóra néni
Emberek, asszonyok, gyerekek

I. felvonás

Szín: Falusi istálló, melyben tehén és egy ló áll. Az istálló meglehetősen tiszta, az állatok alatt bőségesen van alom s a fal ragyogó fehér. A sarokban mennyezetgerendához erősített ágylóg, melyhez lépcső vezet fel. Kis ideig nincs senki a színen, majd vizes vödrökkel belép Ábrig Vendel, a szolga.

Vendel: *(Bamba, húsz év körüli, esetlen és vézna legény – leteszi a vödröket a tehén hátsó lábához, a tehén megijed és fellöki az egyik vödört.)*

Vendel: *(Férfiatlan, nevetséges hangon.)* Az istenit ennek a vödörnek. Most hozhatok másikat, az ördög vigye el.

(Kiviszi a feldöntött vödört, és amíg távol van, feldől a másik vödör víz is.)

Vendel: *(Visszajön és itatja a tehenet.)* Igyál no Boriska. *(Simogatja.)* Miért nem iszol? Boriska. *(Kicsit fenyegetőbben.)* Boriska. *(Észreveszi a feldöntött vödört.)* Az isten...

Bodrog István: *(Ötven év körüli gazda belép. Szigorú, de mégis elnéző legényével szemben.)* Micsoda isten?

Vendel: Jónapot kívánok.

Bodrog István: Még nem itattad meg őket?

Vendel: A tehenet nem.

Bodrog István: Már a mezőn kéne lenned, siess, aztán fogd be a lovad, te mafla. Jól fejd ki a tehenet, mert ha csepp is benne marad, a fene visz el. *(Nevetve.)*

Az örökségedről levél jött. Itt van, nézd, nem is tudják, hogy a világon vagy, nemhogy hat hold földed és házad lenne.

Vendel: *(Mohón a levél után nyúl, de aztán megáll.)* Igen, elkallódott az iratom, pedig édesanyám a halálos ágyán figyelmeztetett a vagyonra, – a telekkönyvi számat is megmondta. Ezerhét száz... *(gondolkozik)* a többit elfelejtettem.

Bodrog István: Lám, te mafla, miért nem írtad fel...

Vendel: Mert az a betyár toll, akkor törött el éppen. Délelőtt kezembe veszem, kicsit megtisztítom a rozsdától, és beleszúrok az ujjamba, – ide ni – még a helye is meglátszik. Hát úgy vágtam oda a falnak a szentségit *(elborultan)* a hegyes anyjának. Aztán rátiportam – akkor meg a lábamba szaladt *(mind erősebben)* egészen a gerincemig. Úgy húzta ki onnan az állatorvos, a disznót.

Odamegyek én még hozzájuk, tudom, hol laknak és kicsodák őket. A nagybátyám, aki a házamat bitorolja, varga. Nénémnél két hold földem van, három a fiáé, a hatodikat házhelyekre osztották.

Bodrog István: Ne beszélj annyi bolondot, hanem itass és fejjél.
(*Kimegy.*)

Vendel: (*Tovább kínálhatja a tehenet, aztán rozoga sámlit és egy horpadt sajtárt szed elő és fejni kezd. Zuhognak a tejsugarak, közben beszél.*)
Ha a toll épségben marad... Boriska, hé. – Nem lennék én itt.
(*Letörlik alatta a sámlit, a szalmára esik, de görcsösen és mereven tartja fölfelé a sajtárt, föltápáskodik, majd a sámlihoz.*) Te ganaj.
(*Tisztítja magát, de arcát, melyhez trágya tapadt, úgy hagyja.*)

Bözsike: (*A gazda csinos, szélescsípőjű lánya belép.*)
Kifejted a tehenet, Vendel?

Vendel: Azonnal megvagyok vele, Bözsike. (*Leguggol és továbbfej.*) Régen készen lennék, ha nem tört volna el a sámlit. (*Most föláll és groteszk udvariassággal átadja a sajtárt.*) Tessék. Jó színben van máma Bözsike.

Bözsike: Hát te mért kentet be az arcod?

Vendel: Leestem. (*Megtörli magát.*)

Bözsike: (*Kuncog.*) Most meg elkentet. Itt egy zsebkendő.
Mártsd be a vödörbe.

Vendel: (*Megteszi és letörli arcát.*)

Bözsike: Így lám, most helyes. A kendőt neked adom.

Vendel: (*Izgalommal, minden átmenet nélkül.*) Nagy titkom van nekem, Bözsike, ha nem árulja el senkinek, még az édesanyjának sem, akkor megmondom.

Bözsike: Talán megint valami bolondság?

Vendel: Ne mondjam?

Bözsike: Halljam hát, halljam.

Vendel: Az én apám, Bözsike – igaz, úgy mondtam egyszer, nincs apám – nagyon nagy úr – anyám mesélte szegény a halálos ágyán, – valami tábornok, vagy efféle. Szegény küldött is pénzt nekem, de aztán elkerültem szülőföldemről és a posta, az isten verje meg a gonoszságáért, nem talált többet reám. Hej, ha tudná jó apám, mi lett a fiából. Biztosan kérdik tőle, miért búsul fővezér úr, s ő bizony csak nem felel.

Bözsike: Látod Vendel, gondoltam ám, hogy nagy úr fia vagy. Nincs is paraszt arcod és a beszéded is úrias.

Vendel: Ez vigasztal engem, Bözsike, egyszer minden kiderül.

Bözsike: És te aranyhintón jössz majd a faluba, négyes csacsival előtte.
(*Sajtárral a kezében el.*)

- Bodrog István: *(Jön.)* Addig lopod itt a napot, míg megered az eső, most hogy a fészkes fenébe mehetsz a mezőre? Ha még egyszer meghallom a bogaraid, beverem azt a tábornok fejed. Csupa piszok itt minden, tisztítsd ki az istállót, vakard le a tehenet és reszeld meg a szarvát, mert vevő jön. Pókhálót egy szemet ne lássak, mert szíjat hasítok belőled. Szedd a kezedbe, ott a ganaj, és kend a ló patájára.
- Vendel: *(Köhög.)*
- Bodrog István: Ne krákogj, te göthös, – no itt egy cigaretta, ha szépen elvégezted a dolgod, rágyújthatsz. Köhögés ellen ez a legjobb. Szedd föl azt a piszkot.
- Vendel: *(Siralmasan lehajol, kezébe veszi a trágyát, a ló patájára keni.)*
- Bodrog István: Ott van még egy szép tiszta darab, azt meg nyomd a közepébe, aztán zsákot tégy rá.
- Vendel: *(Megteszi, majd fölszisszen.)* A patkó.
- Bodrog István: Mi?
- Vendel: Megütötte az ujjamat a nyomorult. *(Csaknem félelmetesen.)* Már régen kiáll a csücske, hogy az ujjamba menjen. Múlt héten, mikor mennydörgött, megbokrosodott a ló és letörött a patkó vége, én hátraestem, neki annak a gazember löcsnek, – a Jézus csípje ki a szemét az édesanyjának. Vesse ki a föld magából, ha megdöglük a kutya és egyék meg a varangyok. *(Hirtelen elhallgat, és tétován bámul.)*
- Bodrog István: A lovat mondod, te gézengúz, az én lovamat, az eszelős mindenségedet. *(Hirtelen ostort ragad, és teljes erővel Vendelre suhint vele.)* Ezért sorvad a ló? *(Üti.)* Nem a kólikától? *(Abbahagyja a verést, és szúrósan nézi Vendelt.)* Kit egyenek meg a varangyok?
- Vendel: A patkót.
- Bodrog István: *(Köp egyet.)* Még hazudsz?
- Vendel: A löcsöt.
- Bodrog István: Mi?

Szünet

- Vendel: *(Szelíden.)* Miért ütött meg engem, amikor a légynek sem ártok? Elteszem én, föl, ide az ostort, nehogy máskor is kísértésbe essen. Mert engem még kézzel meg nem ütöttek, mindig csak doronggal, vasvillával, kapanyéllal, vagy ami a kezük ügyébe esett. *(Sejtelmesen.)*
- Nem bánt maga engem, ha nincs itt ez az ostor. *(Hirtelen lekapja az ostort és kettétöri. Vihog.)* Vonja le a béremből az árát, de engem ez többet meg nem üt. Most pedig végzem a dolgom, amit rámsabtak, mert azt én nyolc éves koromtól elvégeztem. Az isten tudja, meg a gazdáim, meg *(elborulva)* két gereblye és egy kasza... az a vasrács, a lopott krumpli, a fagyott káposzta, aztán a hideg csillagok, kik láttak minket télen... *(Trágyát markol és fölöslegesen újra a ló patájára teszi, – hirtelen megáll és piszkos kezével hátra-fésüli haját.)* Hát csak menjen a dolgára, elvégzek én itt mindent.

Bodrog István: *(Erélytelenül.)* Nekem ne parancsolj, te, rosseb a házban.

Vendel: *(Szétnyitja ingét, sebet látunk a mellén.)* Ezt mondja? A maga baltája vágta bele, amikor fát vágtam sötétben egy este és a csomós fájáról lepattant. Erről hallgasson.

Bodrog István: *(Tétován.)* Reszeld meg a szarvát. És a pókháló... A béreket majd számolhatod. *(Kimegy.)*

Vendel: *(Bizonytalanul áll, majd ügyefogyottan föl-alá sétál, közben a tehén farkát suhintja.)*

Koszlik Misi: *(Negyven év körüli, sejtelmes, együgyű legény belép. Kezében elmaradhatatlan görcsös botja, fején rongyos katonasapka.)*

Misi: Pszt. Ott voltam. Azt mondja a jegyző: igen, igen. Kié a ház? – Úgy? Úgy? Adja ide az iratot. Megmutatja, itt van: Ábrig Vendel.

Vendel: Láttad az iratom?

Misi: Láttam.

Vendel: Hallgass ide, Misi. Eljönnél, velem tartanál? Ha enyém lesz a birtok és apám megtalálom, írunk a faluba és harangozó lehetsz, vagy községközi szolga. De nem bánom, jó cimborám voltál mindig, egy hold földet neked adok, eléldedélhetsz abból szépen. Lovammal szánthatsz.

Misi: *(Furkósbotjával kacskaringós, együgyű mozdulatot tesz.)* He. Ha. *(Nevet.)* Marikát is hozom.

Vendel: Nahát az jó lesz. Valaki rendben tartja azokat az átkozott szerszámokat. Hej, véresre verem őket, ha a magam ura leszek. Az anyjuk kínja sem fáj úgy, mint ahogy fáj majd a szívük a sarokban, – még a lelküket is megkeresem és a pofájukba vágok. Gyere pajtás, biztosan sok vesződésünk lesz éjszaka és nappal, de nem állunk meg. A telekkönyvben minden rendben van, apám pedig fölismerem, ha kimasíroznak a tábornokok.

Misi: *(Nagy, villogó kést húz elő.)* Pszt.

Vendel: Jól van, tedd el. Szólj Marikának, süssön pogácsát, és itt van pénz borra. Nem tudom, mikor indulunk, legyen minden készen. Ne mozdulj hazulról, valamelyik éjszaka kopogok.

Misi: *(Nevet.)* Hát vigyük a Marikát?

Vendel: Mondtam már, – szorgalmas lány és hűséges.

Misi: *(Nagy boldogsággal.)* Nem megy mással, csak velem és a jegyzővel. *(Leírhatatlan örömmel.)* Egyszer pedig a pap. – Én fönny harangoztam. – Ők a fészében. – Mellettük pedig a bika.

Vendel: Menj, Misi, mert iszonyatos dolgok vannak előttünk. Egyszer az országút, máskor rablók, aztán olyan nagy városba érünk, amelyet még nem is láttál. Megindul a szíved az örömtől, mint a csendes eső. Aztán csak leülünk végül, akárha télen, meleg tejbe tennénk a kezünk.

Misi: *(Közben legyeket fog, nevetve.)* Mikor bevitt egyszer a csendőr, csíp a tetű és éhes a Misi. Hát előbb így *(kiölti a nyelvét)* aztán hám, megettem egy legyet, utána még egyet. *(Az együgyűség olyan tisztaságával mondja ezeket, hogy nevetségessége mellett részvételt keltező.)* Tudod, megeszik a Misi mindent, attól ne félj. És tud ám valamit. *(Nevetve, a lopás mozdulatával.)*

Vendel: Lopni nem szabad, Misi, máséhoz ne nyúlj.

Misi: Ha nem adnak?

Vendel: Jók az emberek, mindig adnak egy darab kenyeret. Az emberek nagyon jók. Mint a nap, aki meleget ad, az ember is megosztja velünk a magáét. *(Elborultan.)* Csak a felhő, a halál és a vasvilla.

Misi: Mi?

Vendel: Utunkban állnak.

Misi: He.

Vendel: Kezet rá, Misi, – velem tartasz?

Misi: *(Kezével tagadást fejez ki.)* E-e. E-e. Nem megyek. Ha nem vehetek onnan, ahol van, akkor nincs Misi.

Vendel: Eredj, ne bolondozz, nem kell lopni. Az isten megsegít bennünket. Látod, van mindenem, ruhám, cipőm, jó gazdám. Meglátod, Misi, ha én imádkozom.

Misi: Misike tedd össze a kezed, mondta a mamám, imádkozz és megsegít az isten. Segített is, amíg volt mamám, aztán elment, isten is a mamával.

Vendel: *(Dologhoz lát.)*

Bözsike: *(Jön.)* Te vagy az, Misikém? Mondj gyorsan valami jót. Teszed még a szépet Marikának, vagy már másfelé mászkálsz? De milyen szép lettél, mióta nem láttalak.

Misi: Szép voltam én mindig.

Bözsike: Hány éves vagy, Misi?

Misi: Nem mondom meg, találja el.

Bözsike: Harminc és negyven között lehetsz.

Misi: Lássa nem igaz.

Bözsike: Hát mennyi vagy?

Misi: *(Számol az ujjain, majd egy piszkos noteszt húz elő és nézegeti. Hadarva.)* Mindjárt, mindjárt, mindjárt. – Tizenhat éves vagyok, Koszlik Misi, Templom-utca 2. *(Büszkén.)* Minden a világon fel van írva ide.

Bözsike: Hallod, azt már nem hiszem. *(Kuncogva.)* Ki volt apád?

Misi: *(Hülyén nevet.)* Az nincs fölírva, mert az egész falu apám volt. István gazda is fiamnak szólít. Veszekszik rajtam mind. Hanem most már megyek is, mert ki tudja, talán indulunk este.

Vendel: *(Erősen nézi.)*

Misi: *(Gyerekesen.)* Isten áldja meg, Bözsike. *(Vendelhez.)* Pszt. *(Elmegy.)*

Bözsike: Apám küldte a béred, számold meg, mert levont belőle valamit. Az ostort, két üveget, a doktort, meg egyebet.

Vendel: Megvan az biztosan, Bözsike, nem számolom, összeadta István gazda jól. *(Elteszi a pénzt.)* Engem még nem csaptak be soha.

Bözsike: Őszintén beszélsz te, Vendel, az ember szinte bámul.

Vendel: *(Esetlenül Bözsikéhez közeledik, – nagy elhatározással.)* Álljon oda az ajtóhoz.

Bözsike: *(Meglepődve hátrál.)* Minek?

Vendel: *(Szigorú komolysággal.)* Nehogy valami a keze ügyébe kerüljön. Ha ruha se lenne magán, az lenne a legjobb.

Bözsike: No nézzék a disznót, azt hinné az ember, hogy tízig se tud számolni.

Vendel: Nem úgy gondolom én azt, Bözsike, én félek a kötőjétől, mert talán megfojt vele, az ingétől, mert betömheti vele a szám. Azt szeretném, ha a teste is elporladna, hogy csak az igaz szót értse.

Bözsike: Mit akar?

Vendel: Menjen hátrább, egész az ajtóig, – úgy, álljon meg ott. A kapát elveszem előbb.

Bözsike: Vidd csak, veled kapa nélkül is elbánok.

Vendel: *(Vallomásszerűen.)* Én most szegény gyerek vagyok, egy ruhám van és egy kalapom, de éppen ma hallottam jól olvasó embertől, hogy irataim megvannak. Hat hold földem és házam van.

Bözsike: Látod ennek örülsz.

Vendel: A dolgom után munkám nem lesz többet. Ha Bözsike jó szívvel lenne irántam és eljönne velem...

Bözsike: *(Megrökönyödött nevetéssel.)* No nézzék csak.

Vendel: *(Bamba állhatatossággal.)* Két éve és három hónapja szolgállok itt hűséggel. Éjfél után megetetem a jószágot. – Szívük verését lesem. – Sőhajtásukra fülelek és figyelem a szavuk. – Jöjjön velem, Bözsike.

Bözsike: Mit csinálna ilyen nyeszlett ember ekkora lánnyal, mint én. – Az a föld is bolondság. Hazugság.

Vendel: *(Megtörve.)* Hazugság.

Bözsike: Tudtam én mindig.

Vendel: Úgy bizony, hazugság. *(Nevetséges indulattal.)* De ha enyém lesz az egész falu, lesz itt nemulass. Leselkedtek utánam, úgy-e, amikor levelem érkezett. Dörgölődtek a kíváncsiságtól. Hát itt van, lássa. Itt az írás.

(Gyűrött levelet nyújt át.)

Bözsike: *(Olvassa a borítékot, később a levelet.)* Tisztelt Ábrig Vendel úrnak. Bajna. Saját kezeibe, ha nem találnák otthon, ne kézbesítsék.

Vendel: Igen.

Bözsike: *(Olvas.)* Kedves Vendel! Tudatlak, jó egészséggel és istenbe vetett hittel, hogy egészséges vagyok, amit neked is tiszta szíveimből kívánok. Értesítlek, hogy hat hold földed és szép házad van, négy ökörrel, lóval, fejőstehénnel és ami még kell hozzá, már mint a felszerelések. Apádról is biztos hír van, a fővárosban tábornok és sokat kesereg miattad. Vigasztalják is szegényt, de hiába. Ne búsulj, mert az igazság kiderül mindenképpen. Most pedig zárom soraim, élj boldogul, csókol nénikéd, Ábrig Flóra.

Vendel: Lám igaz.

Bözsike: Igaz. *(Továbbnézi a levelet és a borítékot.)*

Vendel: Az írás mondja.

Bözsike: Úgy ám.

Vendel: Lássa nincs mit tenni, – csomagolja össze a cókmókját.

Bözsike: Ki az a Flóra néni, Vendel? Igen igen mafla az írás.

Vendel: Nénikémet ne bántsa, mert ő anyám húga volt.

Bözsike: Volt?

Vendel: Ha nincs anyám, húga sem lehet neki.

Bözsike: Meghalt szegény?

Vendel: Ne bolondozzon, anyám halt meg.

Bözsike: És a nénéd?

Vendel: Él.

Bözsike: Hol?

Vendel: Odahaza.

Bözsike: Bajnán? *(Erősen.)* Jöjjön ide, hadd lássam.

Vendel: *(Megrökönyödve közeledik.)*

Bözsike: Lássam csak közelebből Flóra nénit. *(Hirtelen kendőt dob Vendel fejére és gyors mozdulattal megköti. Kinyitja az istálló ajtót, kiabál.)* Hé, emberek, nézzék meg Flóra nénit, jöjjenek.

Bözsike anyja: *(Jön.)* Mi lelt itt benneteket?

Bözsike: Hallja csak, édesanyám...

Szomszédasszony:	(<i>Jön, nevet.</i>) Ni a Vendel.
Bözsike:	Nem Vendel ő, hanem Flóra néni.
Gazdag paraszt:	(<i>Jön.</i>) Mi történt?
Gyerekek:	(<i>Jönnek.</i>)
Bözsike:	Nézzétek meg Flóra nénit.
Gyerekek:	Flóra néni, Flóra néni.
Bözsike:	Hallottak már ilyet? Azt mondja, olvassam el ezt a levelet. Lássam, van birtoka és háza. Nézem, nézem, ismerős az írás és rajta a bajnai posta pecsétje. Hát ő írta saját magának, és bedobta itt a levélszekrénybe. – Aláírva pedig Flóra néni.
Mind:	(<i>Nevetnek, majd.</i>) Flóra néni, Flóra néni.
Bözsike anyja:	Menjetek a dolgotok után, te pedig ne óbégass.
Szomszédasszony:	Mit csináljon szegény, ha nem kap soha levelet, hát ír magának.
Gyerekek:	Flóra néni, Flóra néni.
Bözsike anyja:	Menjetek haza, gyerekek, mars el innen. (<i>Gyerekeket kituszkolják.</i>) Ilyesmivel lopod a drága időt.
Gazdag paraszt:	(<i>Rosszindulatú gúnnyal.</i>) Én pedig azt mondom, jelenteni való ez, mert hamisításnál nem egyéb. Okmányhamisítás, amiért két esztendő a legkevesebb.
Szomszédasszony:	Ne riassza maga is.
Gazdag paraszt:	Ismerem a törvényt.
Szomszédasszony:	Van is az ilyenre törvény...
Gazdag paraszt:	A legszegényebbre is kiterjeszkedik a büntetés, mivel általános, ami pedig általános, az a szegényre is való. Szó ami szó, a csendőrt tudatni kell.
Szomszédasszony:	Menjen már, mit tudja az ilyen gazdag ember, mi bántja őt.
Misi:	(<i>Közben megjelenik, csodálkozva.</i>) A fogad fáj, Vendel? (<i>Gyorsan olvas a noteszből.</i>) Előbb fokhagymával próbálkozz, ha nem használ, csak hideg vas segít. Tedd jégre a vasvillát, aztán hirtelen rá.
Gazdag paraszt:	Én inkább a vasszuronyt hozom. (<i>Bözsike anyjához, félre.</i>) Ijeszteni kell ezeket, különben az isten nem bírna velük. Nálam négykézláb járnak mind. (<i>Hangosan.</i>) Veled jól elbánnak, meglátod.
Szomszédasszony:	Ne állj ott, hanem vedd le a főkötőt, és felelj neki.
Vendel:	(<i>Fölocsúdva.</i>) Hagyjanak békén. (<i>Ekkor hirtelen kikapja Bözsike kezéből a levelet, majd előrántja kését.</i>)
Mind:	(<i>Riadtan hátrálnak.</i>)
Vendel:	(<i>Nagy lendülettel levágja a levelet a földre és mint egy gyilkos, vérbeborult szemmel, de sejtelmesen fontolgatva, teljes erővel átszúrja a levélbélyegző lenyomatát.</i>) A vesédbbe, te gyalázatos. (<i>Kiegyenesese-</i>

dik. Közeledik az emberekhez. Mindenki riadtan figyel és hátrál. Nyitott kése még mindig a kezében van.) Maguknak pedig bocsásson meg az isten. (A ló alá dobja a kendőt, megáll és komoran, de magabízón, mint aki tud beszélni az állatokkal, füttyöl. – Ilyen füttyel ingerlik a lovat vizelésre. Az levizeli a kendőt.)

- Vendel: *(Felemeli, megcsípi a kendőt és Bözsikéhez vágja.)*
- Bözsike: *(Riadtan elkapja és kis szünet után észrevétlenül magához szorítja, aztán a jászolba dobja.)*
- Misi: Jé.
- Bözsike: Nem akartam rosszat.
- Vendel: Nem is tehet rosszat az ember.
- Gazdag paraszt: Olyan vagy, mint egy gyilkos, vérben forog a szemed.
- Vendel: Hallgasson és imádkozzon, amiért magára szakadt a nyavalyája. *(A gazdag paraszt hasába bökö.)* Boroshordója itten.
- Gazdag paraszt: Mit beszélsz?
- Vendel: Megmondtam.
- Gazdag paraszt: Kitaposom a beled. Már akárki feleselhet velem, te nyomorult?
- Vendel: A bor beszél magából így.
- Gazdag paraszt: Hallgass, elhallgass.
- Vendel: *(Erélyesen.)* Maga hallgasson, mert kifordítom magából a szeszt, aztán fölgyújtom, hogy lángbaborul a falu.
- Gazdag paraszt: Ennek aztán a végére járunk. Hallották, úgy-e? Fölgyújt engem, azt mondta, jól hallották.
- Misi: Igen.
- Szomszédasszony: Nem hallottuk.
- Gazdag paraszt: Azt is hallották, hogy ez nem hallotta?
- Bözsike: Én sem hallottam.
- Gazdag paraszt: *(Bözsike anyjához.)* Ez nem hallotta.
- Bözsike anyja: Én sem.
- Misi: Nem, nem.
- Gazdag paraszt: Mi? Micsoda? Maguk az istent is letagadják? Ilyennek a pártjára kelni, gyilkosságot védeni? Megtűrik a gyilkost, akinek ilyen szeme van és kezében nyitott kése?
- Szomszédasszony: Ő a szeszt akarta fölgyújtani, ami magában van.
- Gazdag paraszt: Az nem én vagyok? Az az ember, ami, vagy sem?
- Vendel: Nem az.
- Gazdag paraszt: Hát csak engedjék, hogy ez a hülye bepizskítsa az embert. Majd én megmutatom maguknak.

Vendel: Mutasson meg, amit akar. Én nem bántottam magát. Még a lábát is megcsókolom annak, aki bánkódik.

(Körülnéz, a szánakozás végtelen bamba mozdulatával lehajol, és megsimítja a gazdag paraszt cipőjét.)

Misi: *(Hülyén mosolyog, ugyanazt akarja tenni, de közben meggondolja magát és lassan, ünnepélyesen megsimítja a gazdag paraszt kezét. Eközben ügyesen elcseni aranyláncát.)*

Gazdag paraszt: Derék fiúk vagytok, jobban értitek a tréfát, mint ezek. *(Kimegy.)*

Szomszédasszony: Nem szégyellitek magatokat?

Misi: Szégyellje magát ő.

Bözsike anyja: Te szemét.

Misi: *(Fityegeti a láncot, de nem látják.)* Én nem dolgozom ingyen. Misi mindenhol megtalálja a számítását. Mondta is a tisztelendő úr: burokból születtem, fiam, nem tudsz semmiről és boldog vagy. Igaza volt szegénynek, de a tisztelendő úr is burokból született, mert ő sem tudja, ha valami eltűnik, beburkolom a kabátomba és hallgatom.

Bözsike anyja: Itt nem váltottál magadhoz semmit, Misi?

Misi: A borjút anyja hasából, lánya szüzességét álmomban és a maga esztét. *(Kimegy.)*

Bözsike anyja: A bitangja.

Szomszédasszony: Olyan esze van, mint egy püspöknek, pedig a bolondok házában neveltette az anyja.

Vendel: Tudomásom szerint zárt intézetben volt.

Bözsike: Az micsoda?

Vendel: Szegények háza.

Szomszédasszony: Ez is tud mindent. Te hol tanultál ilyeneket, Vendel?

Vendel: Anyám szegény egy papnál szolgált és engem is oktatott a pap. – Szeressem felebarátomat, ne ártsak senki emberfiának és tiszteljem a másét. Így tettem. Körmöm piszkához sem ért idegen jószág, nem is fog.

Bözsike anyja: De a fogadra püspökfalat... – mert abban a lúdban ludas vagy, Vendel, amely eltűnt a cigányok kezén.

Vendel: A libát én megvettem tőlük.

Bözsike anyja: Akkor azt mondtad, nénéd küldte, hiszen postacsomagból vetted elő.

Bözsike: Azt is Flóra néni küldte.

Vendel: *(Erősen.)* Menjenek.

Mind: *(El.)*

- Vendel: *(Szerszámokat szed elő, reszelőt, egy hosszú, hegyes kést, csiszoló papírt, a tehén szarvát akarja reszelni, de hirtelen megtorpan, előszedi a meszelőt és leszedi vele a pókhálót. Esetlen, de vakbuzgó, a legkisebb zugot is kitakarítja. Aztán, a meszelőt a kezében tartva hirtelen letérdel, – mintha imádkozna.)*
- Bözsike: *(Jön, csendben megáll, majd Vendel mögé lopózik, befogja a szemét és teljes erejéből lába közé szorítja. Így maradnak egy percig. Aztán Bözsike elengedi, hátrál.)* Ha bikádnak borja lesz, írjál, én jövök. *(Kimegy.)*
- Vendel: *(Egyik kezével átfogja a tehén nyakát és szorítja.)* Ha én megszorítom, ha kezem közé kapom, az őrangyala szedi ki onnan. *(Erősebben szorítja a tehenet.)* A gerincét is összetöröm. *(Kis szünet. Simítja a tehenet.)* Borcsa, Borika. Ne félj tőlem. *(Bámészkodva megáll, aztán kimegy.)*
- Bözsike: *(Jön, egy hosszú drótot tart a kezében, amelyet kifeszít a földre, hogy Vendel fölbukjék azon. Kiszámítja, hogy hová ér esés közben a feje, és arra a részre egy papírlapot helyez.)*
- Vendel: *(Jön, megáll az ajtóban, aztán előbbremegy, de hirtelen visszafordul, és az ablakon át leselkedik be az istállóba.)*
- Bözsike: Borcsa, hallod-e, szeretlek van ráírva a papírra. Nevezz majd te is.
- Vendel: *(Belép, csend.)* Mindent láttam, Bözsike.
- Bözsike: Nyomorult gazember. *(Kimegy.)*
- Vendel: *(Előbb mondani akar valamit, de nem szól semmit, a tehén szarvát reszeli, aztán mégis elszánja magát és az ajtóhoz lép.)* Minden szóra van kegyelem.
- Bözsike: *(Visszajön, farkasszemet néz Vendellel, aztán nagy erővel arcucsapja.)* Nesze, ez a kegyelmed. – Na még egy. *(Újra pofon vágja.)*
- Vendel: *(Melléáll.)* Üssön, ha jól esik *(figyelmeztetőn)*, de csak a kezével, – belém ne rúgjon, mert a cipőt már nem tűröm, hanem úgy vágom a fenébe, hogy meghasad belé az ég.
- Bözsike: Te gyalázatos, ki vagy, hogy szembe mersz szállni velem? Talán nem is anya hozott a világra, istentelen.
- Vendel: Az istent hagyja.
- Bözsike: Mért hagyjam, ha úgy van?
- Vendel: Isten csak hozzám illő, aki nem bánt semmit és enged mindent, ahogy van. Nyugszik a bánatban, vagy borozik valahol.
- Bözsike: Te bolond. Borozik az isten?
- Vendel: Hát ő talán nem ember? Mit tegyen, ha őt is nyomorítják, kínozzák, ijesztik és az édesanyját letagadják?
- Bözsike: Isten anyját?

Vendel: Neki nem volt, nem volt? Olyan lehetett, mint maga, csak büntelen. Ilyen csípője... hogy kibújhasson belőle a nagy világ –: én, meg a borjú... meg...

Bözsike: Mit beszél?

Vendel: Bözsike, menjen, menjen ki, mert magához megyek.

Bözsike: Csak merészed. – Lássam.

Vendel: *(Fogait csikorgatva, a lány hasába fúrja a fejét és állatiasan fölmordul.)* Letépem a mellét. Disznónkan¹ azt a nagy hasát, gyalázatos.

Bözsike: *(Kiabál.)* Anyám, anyám.

Bözsike anyja: *(Jön.)* Hát ez micsoda? *(Megragadja a kapát, és rávág Vendel derekára.)*

Vendel: *(Legörnyed.)*

Bözsike anyja: *(Belerúg Vendel fejébe.)*

Bözsike: Meg akart ölni, anyám.

Bözsike anyja: Láttam, te éppen már hagytad. Ne lássalak többet itt benn, mert letöröm a derekad. Takarodj ki.

Bözsike: *(El.)*

Bözsike anyja: Mintha magamat látnám. – Vendel, Vendel.

Vendel: *(Gyöngén.)* Mit akar?

Bözsike anyja: Eltört a derekad? Kelj föl. *(Megrugdossa a lábával.)* A piszokba fekszel, ej micsoda disznó vagy, – ha a lányomhoz nyúlsz még egyszer...

Vendel: *(Föltápáskodik, csupa piszok, trágya, szalma. Morog.)*

Bözsike anyja: Jó pipa vagy. Ha ilyen nagyon kívánod, menj el Marikához.

Vendel: Nem akartam semmit tőle.

Bözsike anyja: Nem akartok ti legények soha semmit, ha pedig asszonyotok van, akkor sem akartok már semmit. – Szellőztesd ki az istállót, csupa bűz, nyiss ajtót, vagy ablakot, hogy bejöjjön a friss levegő.

Vendel: *(Együgyűen.)* Más levegőt szeretnék én.

Bözsike anyja: *(Kinyitja az ablakot, az ég derült.)* Becsületedre és munkádra figyelj, Vendel, nem neked valók a lányok. Ilyen piszkosan és virág nélkül lehet-e szépet tenni? Legelőbb is vedd föl az új gatyád, azt a szép pirosat, ott a vakaró, vakard le a ruhád. *(Vendel holmijába kotor és piros alsónadrágot vesz elő.)* Madzag nincs benne. – Lásd én adok neked. *(Fölemeli szoknyáját és valahonnan kötött húz ki.)* Nesze, fűzd bele.

Vendel: Köszönöm, nem kell, – tegye vissza.

---

¹ disznónkan? Nem látszik rendesen – a szöveggondozó.

Bözsike anyja: *(Hallgatás után.)* Segítsél.

Vendel: Én?

Bözsike anyja: Csukd már be az ablakot.

Vendel: *(Becsukja az ablakot, visszajövet elvágódik a kifeszített drótban, elolvassa a cédulát, aztán görcsösen összetépi.)* A nyomorult, gyalázatos keserves szentségít. *(Fölkel, a drótot összecsavarja és a sarokba hajítja.)* A szentlélek...

Pap: *(Már az első káromkodásnál kinyitotta az ajtót, most belép.)*
Vendel, Vendel fiam, miket beszélsz?

Vendel: Jónapot kívánok.

Bözsike anyja: Jónapot kívánok.

Pap: Lám mégis igaz a mende-monda, amit az én Vendelemről suttoznak. Istenkáromló és tiszteletlen.

Bözsike anyja: Bizony igaz, tiszteletes úr, sok baj van vele, szófogadatlan és megborzonek tőle az ember, úgy káromkodik. – Hamisságokban törí a fejét, levelet ír és csomagot küld saját magának, mintha Flóra nénye küldené.

Pap: Ej, ej, az én jó Vendelem, legbuzgóbb hívem.

Bözsike anyja: Oktassa, tiszteletes úr, én megyek befelé. A tehén szarva meglegyen. *(Kimegy.)*

Pap: Beszélj, fiam, mi bánt?

Vendel: Van nekem hat hold földem és egy szép házam, tiszteletes úr, azért van minden baj.

Pap: Lenne erre bizonyosságod, gyermekem? Alátámaszthatod az igazság erejével? Vajjon tanúd van-e?

Vendel: Anyám szava a halálos ágyán és Koszlik Misi.

Pap: Mit mondott anyád?

Vendel: A telekkönyvben az ő nevén áll a birtok.

Pap: És Misi?

Vendel: Saját szemével látta.

Pap: Mit látott?

Vendel: Az írást.

Pap: Milyen írást, szegény fiú?

Vendel: Ami bizonyítja a vagyonom, tiszteletes úr.

Pap: Látod, látod, ilyen bizonyítékok van, és mégis káromkods, kihívva magad ellen a mindenhatót, és az ő végtelen jóságát haraggá változtatod ennen magad ellen.

Vendel: Nem haragszom én, magamtól kérek bocsánatot az ő vétkeikért.

Pap: Látod, ezer hold jutalmat kapsz ezért.

Vendel: A hat holdat szeretném addig is.

Pap: Igaz ember, az ő lelkének hatalmas gazdagságával mindent megszerz, szeretettel, békével. A cél messze van, de a mindenható kegyelme kísér utadon. Ha szenvedsz, gondolj arra, jobban is szenvedhetnél, ha két napja nem ettél, jusson eszedbe, hogy négy napja sem ehettél volna. A lemondás a legcsodálatosabb erő, mely elvon a hétköznapiak kicsinyességétől és az örök vasárnaphoz segít.

Vendel: *(Alázattal.)* Nem jó lenne tiszteletes úr, mert vasárnap több munkám van, mint máskor.

Pap: Értelek, jó lelke, – viseld türelemmel, mint a szűk cipőt, mely végül is meghozza a te lábadnak békéjét.

Vendel: Viselem én, de néha nagyon szorít – így káromkodok, nem istenre, az én bánatomra idejük nincs.

Pap: Hallottam, jól hallottam, isten és szentlélek pörgött a nyelveden alaposan. Szelídebben kiabálj, ha dühös vagy. Mondhat-e igaz hívő ilyet? *(Gondolkozik.)* Miként is volt? Ha emlékezetem nem csal, így hangzott: „A nyomorult, gyalázatos, keserves szentségét.”

Vendel: Igen.

Pap: Édes gyermekem! Szébb lenne és lelkednek könnyebbség, ha így mondanád máskor: A giliszta csípje meg a hét szilvafát. Vagy ha nagyon mérges vagy: A giliszta csípje meg a hetvenhét szilvafát.

Vendel: Mindig szilvafát?

Pap: Körtefát is mondhatsz.

Vendel: De a fa az maradjon?

Pap: Ó, angyali engedelem. – Mókus is lehet, halljad csak: A mókus vakarjon meg, vagy rúgjon fel a bolha. Asszonynépre tündért mondj: A tündérit a bugyelárisának.

Vendel: *(Csodálkozva.)* Bugyit használhatok?

Pap: Csacska, csacska, – bugye, bugyeláris.

Vendel: Igenis, ezentúl ekként fogom felhasználni.

Pap: Állatra így káromkodj: A karikás ostorát a fityfántosának. – Ijesztésre imígy: Burkus, barkus, balamburkus.

Vendel: *(Utánozza, a szavak utolsó szótagját mind erősebben hangsúlyozza.)*

Pap: A végét ne csattantsd úgy. *(Sajátságosan, kissé selypítve ismétli az előbbit.)*

Vendel: Kusz, kusz, tyusz.

Pap: Így megjárna, de ne élj vele túlságosan.

Vendel: *(Együgyűen.)* Ünnepre tartogatom.

- Pap: *(Már dühös.)* Tartogasd az anyád kin...csét, amit türelemmel vissza-szerzel majd, fiam.
- Vendel: Igenis.
- Pap: Meggyőződhetél tehát kedvesem, káromkodni is lehet szeretettel, békével, egyetértéssel, csak a módját kell megtalálni. – Az előbb hallottam Bözsikétől, milyen csúnyán bántál vele. Vendelem, mit kívánhat a te egyszerű szíved tőle? Keress szegényebbet, ki alázatban gazdagabb, mint ő, és úgy szeresd a te lelkednek melegével. – Szeresd a mezőt, a csillagos eget, a kis nyulat és imitt, eme tehenet az ő nagy csöndességében.
- Vendel: Igenis tiszteletes úr.
- Pap: Úgy, úgy. – Nem hallunk rosszat máskor a mi Vendelünkről. – Éljbékében, fiam, és áldjon meg a jó isten.
- Vendel: *(Kezet csókol, meghatottan köszön.)*
- Pap: Ég veled. *(El.)*
- Vendel: *(Esetlenül dörzsöli kezét, majd rágyújt cigarettájára, nagy füstöt eregetve köpköd, de közben munkához lát, a tehén szarván foglalatoskodik és különböző népdalmotívumokat összekeverve, szomorúan énekel. Szövegül az előbb tanultakat használja.)* Karikás ostorát fityfángosodnak – Bugyelárisát vakarja egy tündér – Hét szilvafa csipked egy szegény gilisztát – Balamburkus hej-haj – Rúgja fel a bolha.
- Südrüh Ferkó bácsi: *(A falu szegénye, hatvan év körüli ember, jön.)* Hallom, fiam, hogy meglesz a földed, Misi beszélte. Hanem asszony is kéne hozzá, különben magadnak ártasz vele. *(Figyelmeztetőn.)* Nehogy úgy járj, mint a kondori bika, vagy a mányi tehén, a bika lesi a bikát, a tehén pedig tehenet szeret. Ismerem a bodrogi juh történetét, aki saját magát simogatta. Óvd magad te is, mondom. – Vagy itt volt az én kutyám, velem élt csöndesen, amiből én ettem, ő is kapott és ott hált a vackomon szegény. Aztán megöregedtem, – elfogy az ember jó szava öregségére – megütöttem egyszer. Olyan tekintetes szemmel nézett reám akkor, hogy elfacsarodott a szívem. Szótlanul kisompolygott az ajtón, nem láttam többet élve soha, meghalt aznap. Ott találtam rá a vasúti sínek között. Néz rám iszonyúan, fönne meg egy madár repkedett, mintha búcsúztatná. – Így lesz veled is asszony nélkül.
- Vendel: Ferkó bácsi, jöjjön maga is velem a birtokomért. Szenvedett is eleget, egy hold föld a magáé.
- Südrüh Ferkó bácsi: Jöhetek én föld nélkül is. – Nesze, hoztam neked jószagú pálinkát, ettől megbolondul minden asszony. *(Üveget nyújt át.)* Lélekerősítő.
- Vendel: Nem ittam még soha.
- (Valaki megáll az ablaknál.)*
- Südrüh Ferkó bácsi: No megyek már keresnek. *(El.)*

(Az ablaknál álló ember, mielőtt Südrüh kimegy, gyorsan eltűnik.)

Vendel: (Nézi, majd kinyitja az üveget és szagolgatja a pálinkát.)

Bözsike: (Megjelenik, kis virágcsokor van a kezében.)

Vendel: (Újra szagolja az italt.)

Bözsike: (Igen csendesen.) Mit szagolsz, Vendel?

Vendel: (Az üveg az orránál, nem felel.)

Bözsike: Mit szagolsz?

Vendel: (Nem figyel, elborulva, nagyon csendesen a pap szavait ismétli.) ... Eme tehenet az ő nagy csöndességében...

Bözsike: (Fülevle.) Hát csak szagolgasd, – pedig mondtam volna valamit.

Vendel: (Nem felel, kezébe veszi a villát és félredobja a jószágok elől a trágyát. Olyan ügyetlenül és zavartan viselkedik, hogy a villa megakad a nadrágjában. Előrelép, megbotlik és a tehen farára esik. Így marad fél percig a tehenet átölelve.)

Bözsike: (Mondana valamit, de visszafojtja, majd a kezében levő virágcsokrot Vendel kezébe nyomja, aki zavarában görcsösen megragadja azt.) Így. (Kéjesen nevetve el.)

Vendel: (Kiegyenesedik, fölindultan az ajtóhoz megy és bezárja. A tehen elé áll, a csokor még a kezében van.) Nyomorult, megjáród ezért a szégyenért. (A villát harapja. A tehenhez.) Dög. (Megrúgja.) Virág kell neked? Itt a virágod. (Gyors mozdulattal a tehen fülére szorítja a csokrot.) Hazugja a jó istennek. Farod mutatod, mikor kezemben a szívem? Engem gúnyolsz, bitang? (A jászolhoz megy, és ott meglátja Bözsike kendőjét.) Nesze ajándék. (A tehen fejére köti a kendőt és fojtogatja.) A fügefáját az ártatlan pofádnak. Hallgatsz, még hallgatsz, nincs szavad? Nesze! (Pofán üti.) Csak ápolom és megessz a fene érte. Mióta élek, nézem a szenvedését. Én kutya vagyok? (Hirtelen a tehen szájába önti a Südrüh Ferkó bácsitól kapott pálinkát.) Bomolj meg, ha utolsóra hajtsz, hunyjon el a borjúd is benned és anyád. Én a zúzmarát ettem, neki a mellemen melengettem a fagyott krumplit és füvet? – Nevetett a Krisztus a falu végén és a hold. Ej a bolondja, dermeszti mellét a jószágért. – Kis testvére az embernek, – egyen meleget, éjjel engem melegít. (Rúgja, veri, csapkodja.) Jól végeztem dolgom világiéletemben, poklom sose dobhatom ki? Csak gyűljön bennem a rossz vér, ez meg röhög és zabál. – Beszélj a szende pofád, beszélj, mert föl húzlak a saját beledre. Csak gyűjti benn a jó meleget, meg a zsírt, és tőlem ellopja a zabálnivalót. Hat kilo abrak és széna, nekem öt deka? Vakarás naponta kétszer, rajtam ragad a piszok? Nesze. (Üti. Befúrja fejét a tehen hasába.) Itt a szenvedésem, ez meg a keservem. (Megharapja a tehenet.) A keservem. Idenézz, ki az úr. (Föliül a tehen hátára.) Így mehetnék ki veled a világból. Így, – hallod? Nem felelsz? (Fülébe ordít.) Ringyó, falu rongya, nem hallod? Hét

sz² anyád. – Rád káromkodhatok, nincs törvényed, nincs papod. Felelj, felelj, amíg nem késő, mert eltűnik veled a világ, aztán mehetsz panaszra mennyországodba, a nagy fényes istállódba, arany szalmádba. *(Leszáll a tehenről és az állat szemébe néz. Egészen elborult.)* Ne csalogass, ne sírj, ismerem a szemed, olyan, mint a gyereké, de lefekszel mindenki alá. Bözsi, Bözsike, nézz rám. *(Kis szünet.)* Csak engem taszíts el, nem kellek, a pálinka nem használ – menjek fel a csillagba a széllel? *(Kicsit csöndesebben.)* Hallgatsz, mert szegény vagyok? Nesze, itt a pénzem. *(A pénzt a tehen szájába tömi.)* Zabáld meg. *(Kis szünet, nézi a tehenet.)* Kevés volt? Akkor hát idenézz! *(Előránt egy hosszú kést, és a gyilkos mozdulatával, lassan, megfontoltan jár föl s alá, kiles az ablakon, majd hirtelen rohamában beledöfi a kést a tehenbe. Néhányszor megismétli ezt, a tehen fölfordul.)*

Vendel: *(Az együgyű meglegedettségével.)* Lefeküdt. *(Letérdel, csöndesen, halkan:)* Nem akarok semmit. *(Ráhajtja fejét a tehenre.)* Vízlek én téged mennyországba, gyönyörű szép. – Ne csukd le a szemed. – Látod, igaz ember vagyok. Hallod az én szívem mint dobog? *(Megsimítja az állatot.)* Szeretlek, mint a friss vetést. – Úgy, úgy, maradj csöndesen. Jó leszek ezentúl hozzád, mint a fű. – Értesz-e még? – Vendel vagyok. Ábrig Vendel. *(Térdepel és kezébe veszi a tehen merev lábát, mintha kezet fogna vele, majd csaknem eszméletét veszve rázza, aztán hátra hanyatlik és a két tragikus fej egymás mellett fekszik.)*

Szünet.

(Többször kopogtatnak.)

Kisbíró hangja kintről: Hiába bújsz el, gazember. Add elő az aranyláncot.

Bözsike hangja: Vendel, Vendel.

Kisbíró hangja: A törvény nevében nyisd ki az ajtót.

Bözsike hangja: Talán elment?

Kisbíró hangja: Belülről van bezárva, nézze, ott a kulcs.

Bözsike hangja: Fölakasztotta magát.

Kisbíró hangja: Hülyét még sose láthatott kötélen, benn lapul a gazember, és egérutat keres. Lärmázza fel az embereket, nehogy megszökjék a túloldalon. Hozzanak jó erős botokat.

Bözsike hangja: *(Erősen.)* Édesanyám! Hívja apámat is. Hozzanak köteleket.

Különböző hangok: Nyisd ki. Vendel, stb.

Kisbíró hangja: A törvény nevében az ajtót betöröm. *(Az ajtó betörik, betódulnak az emberek. Elszörnyülködés.)*

Kisbíró hangja: Álljanak félre. Menjenek el az útból.

² olvashatatlan – a szöveggondozó.

Bözsike anyja: Jaj a tehenünk, jaj.

Bözsike: Jézusom, mi történt?

Többen: Szent isten. Teremtőm.

Gazdag paraszt: Tetteti magát mindkettő.

Misi: *(Megjelenik, értetlenül megáll az ajtóban, és élénk mozdulatokkal kíséri a cselekményt.)*

Kisbíró: *(Ünnepélyesen.)* A láncot lenyelte, rosszul lett és amint kaparta a tehen szarvát, megcsúszott a kése. *(Vendelbe rúg.)* Kelj föl. *(Újra rúgja, Vendel nem mozdul.)* Hé. *(Letérdel és fontoskodva tapogatja Vendel hasát.)* Él. – A lánc itt van. A szemek bövik a kezem a vékony hasán.

Bodrog István: Mutassa.

Kisbíró: A tett színhelyét senki meg nem közelítheti. *(Ismét megfogja Vendel hasát.)* Úgy van. Csúszik lejjebb, mindig mélyebbre, – jelenleg eltűnt a belekben.

Gazdag paraszt: Még az kellene, hogy elkallódjon. Bujtassuk be egy zsákba.

Bodrog István: Nem úgy van az. A lánc az enyém, az ölte meg a tehenem. A láncot nem adom.

Bözsike: Úgy van.

Bözsike anyja: Bizony úgy van.

Gazdag paraszt: Már pedig ide adja az én láncomat.

Bodrog István: Innen a lánc ki nem megy.

Kisbíró: Azt én mondom meg és nem a polgárság, akinek szószólója vagyok. Én pedig ezt a gazembert a láncsal együtt letartóztatom. Hozzanak kocsit, mert el kell szállítani.

Bodrog István: Tisztelem a törvényt, de ezen csodálkozom. Várjuk meg, amíg a lánc kijön itt.

Gazdag paraszt: A lánc csak a községházán jöhet ki, mert annak hivatalos helyen kell kijönni.

Bözsike anyja: Itt van, adják előbb rá az új piros gatyáját, nehogy a rongyain át elkallódjon. *(Átnyújtja az alsónadrágot.)*

Bodrog István: Úgy van.

Gazdag paraszt: Nézd meg, hol van most?

Kisbíró: Ezt már meg nem mondhatom, mert mióta letartóztattam, a lánc helye hivatalos titok.

Gazdag paraszt: Akkor nem kérdem, de két szolgámat elküldöm virrasztani mellé.

Bodrog István: Én pedig magam megyek oda.

Kisbíró: Őrizzék meg hidegvérűségüket és várják be, hogy a törvény a kijövetről mit határoz, mert bűnjelként a tartalmat megőrizzük. Most pedig fogják meg, mert visszük.

(Vendelt megragadják, és mint egy rongydarabot, elviszik. Misi kivételével mindnyájan elmennek.)

Misi: *(Fölemeli a tehén mellső lábát, mintha az érverését figyelné rajta. Egyszerre meglátja a pénzt, körülnéz és gyors mozdulattal zsebre vágja, aztán kioson az istállóból.)*

Vége az első felvonásnak.

II. felvonás

Szín: Egy város határában, országút kanyarodójánál. Elöl egy vámbódé áll, hátul rőzsekerítés, messzebb falusi ház látszik. Az országúton végig haladó kocsik zaját hallani. Vámőr föl alá sétál. Este van, a vámbódé fölött villanykörte ég.

Vámőr: *(Cigarettára gyújt, füttyöl. Kocsi zörög.)*

Kocsis: *(Jön.)* Egy jegyet kérek.

Vámőr: *(Átnyújtja.)* Tessék.

Kocsis: Hány óra?

Vámőr: Nyolc tizenkettő.

Kocsis: Az ördögít. *(El.)*

Vámőr: *(Nézi, jönnek-e járművek, majd el.)*

(Vendel, Misi, Marika, Südrih és még egynéhány ismeretlen, leron-gyolt ember jön. Nevetséges, poros karaván. Misi kezében furkós botja. Vendel zsákot cipel. Marika, huszonöt év körüli, pufók lány. Blúza piros, sárga díszítéssel, szoknyája világoszöld, fehér harisnyát és férficipőt visel. Fején tarka fejkendő, melyen tollal díszített fekete kalap van. Hátán rongyos batyu. Érezziük rajta az állandó felkínálkozást, amellet dolgoz, szorgalmas benyomást kelt.)

Marika: Itt vagyunk. Segítsd le a batyut, Misi.

Misi: *(Gálánsan lesegíti a batyut.)*

Vendel: Igaz. *(Ledobja a zsákot.)* Itt maradunk a házam előtt. Benn a városban mindenki ismer, ne terjedjen el a híre jövedelemnek. Bácsimék innen macskaugrásnyira laknak. Igaz-e, Misi?

Misi: *(Háttal áll Vendelnek és mind a kettő kinyújtja jobb karját, majd kinyújtott karral szembefordulnak.)* Ott jobbra.

Vendel: Erre ni.

Misi: A fene se érti, háttal állva jobbra, előre nézve balra. Ha megfordul az ember, mintha kicserélnék a karját.

Vendel: *(Az ismeretlen emberekhez.)* Pihenjete le ti is. A földet megkapjátok, ne féljete. – Derék cimboráim voltatok az úton, nem feledkezem meg rólatok.

Első ember: Látjuk, kivel van dolgunk.

Második ember: Csak Ábrig Vince úr ne szabadkozzon.

Vendel: Könnye is kicsordul az örömtől. – Ha mégis kételkedne valaki bennem, itt vagyok, – ti tudjátok, ki vagyok.

Mind: Tudjuk.

Südrüh Ferkó bácsi: Ábrig Vendel vagy tetőtől talpig.

Vendel: Misi, neked mi a véleményed?

Misi: Éhes vagyok.

Vendel: A valóságról mit tartasz?

Misi: Semmit.

Vendel: És te, Marika?

Marika: Nem mondhatok mást, mint Misi, – ő etet és gondoz.

Vendel: Ti nem tudjátok, ki vagyok?

Misi: Ej, sokat beszélsz máma, Vendi.

Vendel: No csakhogy tudod a nevem. – Egyszer – erdőirtáson voltam – bevésztam a fába a nevem, egyik társam mégsem tudta végül, hogy hívnak. *(Különösen.)* Olyan szeme volt, mint a vaddisznónak. Rettenetesen nagy ember volt, – egyik lábára sánta, talán fölsebezte valami. Annyi bizonyos, nemsokára belefulladt a tóba. – Ordított, mint a bivaly, mikor beleesett. Isten látja lelkemet, nem én taszítottam meg. – Igaz, gyalázatos az olyan, ki az ember nevét sem tudja.

Első ember: Volt családja?

Vendel: Igen... Én gondoskodom róluk, – béremből küldtem nekik és fél hold az övék. *(Igen megfontoltan.)* Apjuk nem hiába halt meg.

Marika: Egyetek már, szalonna és tökmag van még.

Vendel: Tökmagot adhatsz.

Misi: Szedd össze ezeket a forgácsokat, és süssél szalonnát nekem.

Marika: Mindig eltalálja, mi a jó. *(Tüzet rak, majd süti a szalonnát.)*

Misi: *(Vendelhez.)* Nesze pénz borra. *(Pénzt nyújt át.)*

Vendel: *(Megrémülve.)* Italt én nem hozok, még a színét sem látom többé a nyavalyásnak, megtapostam, hogy jobban se kellett, ott pusztult a disznaja.

Misi: Majd orrodra húzzák a másvilágon.

Marika: *(A tűz körül foglalatoskodva, nevet.)* A bort, Misi?

Misi: *(Elszomorodva.)* Igaz, nem erre kell alkalmazni, hanem...

Marika: *(Hirtelen fölláll, Misit magához szorítja, befogja a száját.)* Misi.

Misi: *(Komolyan.)* Ne ijedezz, nem téged.

Marika: *(Kacéran.)* Akkor bizony engem is.

Misi: Majd közétek vágok. Ami enyém, – övé is.

Marika: Hallod, Vendel?

Vendel: Nem hallom.

Misi: *(A tűzhöz megy, majd elvegyül az emberek között, akik kártyáznak.)*

Marika: Én nem szégyenítenélek meg, – hű szeretője vagyok, mindenkinek.

Vendel: Dicsérte Misi a jóságodat.

Marika: Jó leszek hozzád is, tenálad a búslakodást szeretem. Elnézel a világba, mint az ökör. Ülünk le, Vendel. *(Leülnek.)*

Vendel: Misi, benézhetnél a bácsikámékhoz. Tiszteltetem őket, eljöttem a birtokért, este nem akarok alkalmatlankodni, hanem itt vagyok házam előtt, ha látni kívánna.

Misi: *(Eszik.)* Nem úgy, Vendel, együtt megyünk holnap, jobb, ha sokan vagyunk. Megpillantanak engem Marikával, látják, hogy komoly a dolog...

Vendel: Eszed mindig volt, gyere, ülj ide. Ferkó bácsi, vegyen ki a batyumból ennivalót.

Misi: *(Leül Vendellel szemben és a vámbódéra mutat.)* Bakterház ez?

Vendel: Őrizzen meg tőlük az isten. – Amikor a lánc miatt bevittek, jött egy bakter vizsgálni, nincs-e bennem az aranylánc. Tapogatott és kérdezett, mintha bolond lenne: Tudod-e, hol van észak, kelet, dél.

Misi: *(Megnézi noteszét.)*

Vendel: Ki volt Ábel, meg Kábel, – kérdezte tovább.

Misi: A bakter?

Vendel: Igen, ő.

Misi: Megmondtad-e, merre vannak ezek a városok?

Vendel: Nem voltam még bennük soha, honnan tudnám?

Misi: Akkor figyelj. Elöttem van észak, hátam mögött dél, jobb kezem felől kelet, bal kezem felől nyugat. Mondhatod a bakternek nyugodtan, hogy előtted van észak. – Ábel pedig, Ádámnak és Évának fia volt.

Vendel: Hát Kábel?

Misi: Az a lányuk volt szegény, holtan született, mert nincs fölvéve a neve.

Marika: Ért ez mindenhez. Bodnár, kovács és ügyesebben gyógyít, mint az öreg Tanga néni, a cigányasszony. Hasfájásra fél kilo keserűsót szedet, fejre ecetet rak, bajom ellen tüzes piszkavasat. Nem nélkülöztem mellette soha. Hozta a jó meleg rongyokat aludni, ha döglött valahol disznó, vagy liba, hopp, a Misi előbb tudta, mint a cigányok. Jobban szeretem, mint az édesanyámat, éppen csak hamar kifárad szegény.

Misi: Estétől reggelig kóborlok érted, nappal aludni kell.

Marika: Látod, ne mondj ilyet, Misi, – hajnalra hortyogsz mindig.

Misi: Eleget munkálkodok hajnalig.

Marika: Eleget? Láttad volna a zsidó papot, akinél múlt nyáron dolgoztam, amikor a felesége el volt. Még délben sem hagyott.

Misi: Egyszer.

Marika: Nézd meg a zsebkendőmön hány csomó van. Tizenhárom éppen. – Ilyen a természeted, ne szégyelld, nem haragszom érte. Kitartóan szeretlek, ha elvesznél a szemem előtt, vízbe ölném magam, vagy föl az ágra, – hajam tépve, sírva szaladgálnék.

Vendel: Az ágon?

Misi: Lenn a temetőben. – Igaz minden szava, nem hazudik soha.

Marika: Bizony meghalok érted egyszer.

Misi: *(Komolyan.)* Ne riasszál, Marika, mert én halok meg.

Marika: Jaj istenem, mit beszél?

Misi: Nem segít rajtam semmi, ha így látlak, csak a sír.

Marika: A hideg sírban te?

Misi: Én.

Marika: És soha nem látlak?

Misi: Soha.

Marika: Teremtőm.

Misi: Marika.

Marika: Jaj, jaj, meghalok. *(Sír.)*

Misi: Látod, Vendel, így szeret.

Marika: És te nem sírsz?

Misi: *(Bamba egyszerűséggel.)* Várj, majd később.

Vendel: Egyet szerethet az ember életében igazán.

Marika: Mindig egyet, igazán a sírig.

Vendel: Órá gondolok én folyton.

Misi: A tehénre?

Vendel: Ne juttasd eszembe, mert visszamegyek és kiásom a dögét, hogy széjjeltépjék a varjak.

Misi: Fiatal üszőt szerettem egyszer fönn a hegyekben, amikor pásztor voltam. Visszajön álmomba mindig a tekintete és a jósága. Nem szólt az nekem, soha semmit.

Marika: Hozzám egy fiú jár, kilenc éves koromból.

Vendel: Magamat simogattam én, míg rám vágott a pap botja, hol anyám szolgált. Meglennék csendesén, most is egyedül, ha nem ad annak a botnak világot az édesanyja. Fölakasztottam őt egy vasárnap és tüzet raktam alá. Köpködté mérgét, mint az imádságot.

Südrüh Ferkó bácsi: *(Előbb fülel, később Vendelékhöz jön.)* Volt a faluban egy lány, nem akart tudni rólam, no ennek fele se tréfa, mondom, mert belegebedek. – Bogárport kevertem hát a levesébe, megette szegény jóízűen. Lassan aztán, – izeg-mozog – megy a pajta felé és utána szegény Ábris. Annyit mondok, reggel jöttek ki. No itt megjárta, – mellettük kell folyton legyeskedni, – máskor így csinálom. Hozzám jön a János, „az a vasszűz nem szível engem”, mármint a szép Teri. Markomba röhögök, majd lefekszik nekem. Este lesz – az isten se látott ilyet – mennek Jánossal a kukoricásba. Jött aztán a finnyás Panna, az Ágnes, a borzas Mari, az egész falu, mindnek belekevertem, és amikor mehettem volna velük, elküldtek valahová, vagy fát kellett hasogatnom, de csak mentek másokkal. Pedig, az én bogárporomtól van a faluban az a sok gyerek – mind.

Vendel: *(Rémülten.)* Nézze Ferkó bácsi a kerítést, nézze – mintha beszélne.

Vámőr: *(Jön, meglátja a csomagokat a vámbódében.)* Mi lesz itt, hol vagyunk, kocsmában, vagy erdőben?

Mind: *(Fölállnak, Vendel riadtan félrehúzódik.)*

Vámőr: Szedjék föl a sátorfájukat, menjenek innen.

Misi: A birtokért jöttünk és nem akarunk bemenni a városba.

Vámőr: Takarodjanak innen, ez hivatalos hely.

Misi: Marika, beszélj most te.

Marika: Tessék megengedni, hogy itt töltsük az éjszakát.

Misi: Menj közelebb hozzá és bővöld, mint a csendőrt, aki agyonütött egyszer.

Marika: *(Vámőr mellé áll.)* Bácsi, ne küldjön el bennünket, kifáradtunk. *(Megfogja a vámőr kezét.)* Itt maradhat, nem kell nekünk az egész hely. Elfér mellettünk az éjszaka.

Vámőr: Kicsodák maguk, mondják?

Misi: *(Vendelre mutat.)* Ez itt földbirtokos, mi pedig a zsellérei vagyunk.

Vámőr: És honnan szabadultak ki?

Vendel: A keserűségből, hol elvette a vért a kapa, a tehén meg a piszok.

Vámőr: Igen, igen, értem már. Keresnek itt két királyt és egy királynőt. Azok, ugye?

Misi: Tudtunkkal nem.

Vendel: Tisztelettel bocsánatot kérünk érte, de nem mi vagyunk azok. Én Ábrig Vendel vagyok, tanú rá az egész világ, ő Köszlik Misi, itt Südrüh Ferkó bácsi áll, emez pedig Marika. A jó emberekkel az úton találkoztunk.

Vámőr: Hová tartanak?

Vendel: Ábrig Vincéhez és Ábrig Flórához, ki jelenleg Buláné.

Vámőr: Ábrig Vince vargához?

Vendel: Oda, kérem alássan.

Vámőr: Aztán mit akarnak tőle?

Vendel: Elkallódtak szegénynek kezén az irataim, amelyek földem és házam bizonyítják. Emiatt megyünk.

Vámőr: Elkallódtak?

Vendel: Mondják, szemüveget hord, és az mutatta neki a javára.

Vámőr: Hát a Flóra néni?

Vendel: Bocsánatot kérek, ha gúnyolni tetszik. – A bélyegző volt az oka.

Vámőr: Úgy-e, a bélyegző?

Vendel: Az, nagyságos úr.

Vámőr: Régen tudtam én. – Amelyik tévesen bélyegezte le és rossz címre küldte ezt a rongy világot.

Vendel: A címzés éppen jó lett volna, hanem onnan küldték, ahová ment.

Misi: Ahonnan szülték, oda küldték.

Marika: Olyan verseket tud, hogy elállna a szeme szája. Ő maga találja ki.

Vámőr: Hallgassanak rám: Látom, tisztességes szándékú emberek maguk, majd átszaladok Ábrig úrhoz, és elintézem a dolgukat. Várjanak türelemmel. Ha valaki vámjegyet kér, adjanak, harminc fillér az ára. Jövök azonnal, éppen csak intézkedem. *(El.)*

(Vendel, Misi és Marika a meglepetéstől szóhoz sem jutnak.)

Misi: Pajtásom volt, amikor itt jártam, csak nem ismert meg.

Első ember: *(A társaihoz.)* Zsarukat hoz.

Második ember: Gyerünk.

Harmadik ember: Ideje lesz.

Vendel: Ferkó bácsi, lám eléri mindenki végül a célját.

Südrüh Ferkó bácsi: A jó emberek el akarnak menni.

Vendel: Nem engedem őket. *(Az emberekhez megy, beszél velük.)*

Misi: Kocsi jön.

Kocsis: *(Jön.)* A vámőr hol van?

Misi: Én vagyok. Fogja a jegyet. Harminc fillér.

Kocsis: Itt van. *(El.)*

Misi: Szaladj Marika borért, úgy látszik, öt literre valót is megkeresünk. Nesze a pénz.

Marika: Megyek. (El.)

Vendel: Oda a bánat, szinte sajnálom.

Misi: Az ég magas ott ni, de én magasabbra rúgom egy méterrel, ha iszom.

Vendel: Misi, sok ég van?

Misi: Igen.

Vendel: És hold?

Misi: Minden hónapban egy.

Vendel: Hát világ közepe hol van?

Misi: Egyszer a papnál, máskor a csendőrnél.

Vendel: Milyen a másvilág?

Misi: Jó. Eszik és iszik az ember, mert másképpen ott sem élhet.

Vendel: Azért kérdezgetek tőled, hogy tanuljak, ha apám elé kerülök, lássa, nem vagyok tökkelütött.

Misi: Megtanítalak mindenre, csak kérdezz.

Vendel: Hol száll ki az emberből a lélek?

Misi: Meg kell néznem, mert éppen az ablakon lestem be, amikor Marci rálőtt szeretőjére s mivel megijedt szegény, befogta annak minden részét, hogy benn fogja a lelkét. Mégis kiszállt belőle. Várj. (Noteszt nézi, lapoz, olvas.) Jobb ma egy tűzok... nem ez. Szeresd fele... a fene. Kutyából nem lesz... Légy engedelmes fiú... Lélekből és testből áll az ember. Itt van. Tovább nincs. (Elteszi noteszt.) Érted, úgy-e? – Az a szegény Marci a lábát szorította volna, ahelyett, hogy egyebütt tömködté. – Siess, siess, Marika.

Marika: (Több üveg bort hoz.) Jöttem volna előbb is, de a csapos legény nem engedett.

Misi: Igyál, Misi. (Iszik.) Tovább, Misi. (Újra iszik.) Marika! Igyatok, fiúk! Ferkó bácsi!

(Vendel kivételével, mindnyájan isznak.)

Misi: (Újra húz egyet.) Jó. (A szalonnába harap.) Kutyá szalonnája, Misi vacsorája. Igyatok. Van énnekem egy hold földem.

Marika: (Mintha korábbi megbeszélésre utalna.) Hát a ház?

Vendel: Ha segít tovább rajtam, felét odaadom.

Misi: Letáncolom neked. Gyere, Marika.

(Tánc következik. Ketten szájharmonikán kísérnek; minél jobban belemelegszenek a táncba, annál több rongy hullik le róluk. Rongyaik spárgával voltak rájuk kötözve. A tánc: furcsa, torz ugrálás, a kezek és lábak tragikomikus vonaglása. A teljesen elnyomott emberek elképesztő meglepődöttségét érezzük. A szöveget Misi rögtönzi, a többiek összefüggéstelenül ismétlik.)

Misi: *(Énekel.)*
Hóba hajtom a marhát
s lefekszem.
Gémberembe húgyot küld a jó isten.
Hideg csillag fönn az égen,
Borjú takar lenn a jégen
Kutyának a véres orra!
Üsző volt a szeretőm.
(Isznak. Egy ócska edényt kerítenek valahol, és a hallgató Vendel fejére teszik.)

Misi: Fagyott veréb idebe
Ide be *(Hasára mutat.)*
Megiszom a medve vérét.
Megeszem a farkast.
Varjú tojás
Disznófarka
A kis sünnnek, így ni. *(A szúrás mozdulata.)*
Marikának, így ni. *(Fogdossa.)*
(Eközben egy áruval megrakott kocsi jön a színpadra. A kocsi csodálkozva figyel. A tánc hevessege fokozódott, rongyaik teljesen széthullottak, csaknem mezítelenek.)

Marika: *(Részegen megkapaszkodik Vendelben, aki mereven tűri.)*

Misi: *(Vadul kiabál.)* Gyere, Marika, mutassuk meg, mit tudunk. *(Ekkor lezuhan, kapar a földben, majd félelmetesen röhög, végül a hátára fekve elnyúlik.)*
Marika, akkora a combod, mint a föld és a melled olyan, mint az ég. *(Csönd.)*

Vendel: Jönnek.

Első ember: Isten kenddel, Vendel. *(Emberek el.)*

Csendőr: *(Jön.)* Mit csinálnak itt?

Mind: *(Riadtan.)* Nem csinálunk semmit.

Csendőr: Mondják meg, micsoda érdek vezeti magukat, ilyen botrányos viselkedésre?

Mind: *(Hallgatnak.)*

Csendőr: Megengedett a hallgatás is, de akkor más eszközök vétetnek folyamatba.

Vendel: *(Bambán.)* Eszközök?

Csendőr: *(Erőltetett szellemeskedéssel.)* A törvénynek három eszköze van. Első: behatolás a lelkiismeretbe, mely magában hordja a leendő-ségek alkalmazását. *(Jelentősen a leemeli fegyverét.)* Ilyenkor az illető, félelmével enyhít magán. Másodsor: A lelkiismeret belső-ségében való hatolás, mely gyöngébb külsőségek alkalmazását minősíti maga után. Ezen alkalmazások, minéműségükre nézve,

lehetnek lelkiek, vagy testiek, mármint ököltől, vagy puskatustól származók. Harmadszor: A lelkiismeret megfurdalása. Ezen körülmény, rendszerint könnyebbséget hoz, mert megnevezett műtét közben az illető szülőapját sem ismerné meg, annyira elnyúlhatnak a puhatolózások és a paragrafusok. Ámbátor, alkalmazó részéről jó szívvel, mondhatni szivarozva történik a beavatkozás. Feleljenek hát sorrendben, milyen célból gyülekeznek és botránykoznak itt?

Vendel: Nem tudtuk, hogy nem szabad, tiszteletes csendőr úr.

Csendőr: Ez nem mentesít a törvény alól.

Vendel: Azt sem tudtuk.

Csendőr: Itt a baj.

Vendel: *(Fokozódó bambasággal, – körülnéz.)* Hol?

Csendőr: Látom nem érti. Figyeljen. Az életben, de még a halálban is, a földön, vízben, levegőben, mindenütt, úgy a valóságban mint az álomban, a törvény jelenvaló, akár tud róla az ember, akár nem.

Vendel: Tisztelettel köszönjük, ehhez tartjuk magunkat.

Csendőr: Most az egyszer menjenek el békével, – aztán vigyázzanak. *(Csendőr el.)*

Vendel: A bácsim és néném! Ott a szemüveges Vince bácsi, mögötte Flóra néni. Kelj föl, Misi. *(Marikához.)* Lódulj innen. *(Kihúzza magát.)* Kertemen át jönnek. Kapa és ásó van a kezükben, nézzétek.

Misi: *(Részegen feláll.)* Majd én beszélek.

Vendel: *(Izgatott, csaknem álmodva.)* Te ismered őt és láttad iratom. – De hátha eltűnt a gyalázatos, vagy elégett? Könyörülj rajtam, Misi, figyelj rám. Ha eszeddel a földemet visszaszerzed és bácsiméknak az igazságot megmagyarázod, még egy holdat adok. Négy a tiéd és a fél ház. Itt a kezem! *(Kezet fognak.)*

Misi: Hallottad, Marika? *(A kocsishoz.)* Te is hallottad.

Vendel: Ferkó bácsi, segítsen maga is, lakást adok örökké, – nem lesz gondja kenyérre többet.

Südrüh Ferkó bácsi: Segítek, fiam, ne félj.

Vendel: *(Gondolkozva föl-alá jár.)* Itt pusztuljak el, ha az igazságos nincs az én oldalamon, – de rajta pedig szemüveg, – Flóra néni kezében olvasó. Tisztelje magában istenét. – Vince bácsi csizmája nyikorog. *(Lárma hallatszik.)* Miért van lárma? – Az igazság csöndes, mint a fagyott pocsolya.

Tanítsd őket, Misi, és te is, Marika. – Marika, segíts nekem, – egy hold föld a javából, még külön a tied. Csak a véretem visszakapjam. – Értsétek meg, ne támolyogjatok! Egy darab föld és a fél ház elég nekem, a többi a tietek. Segítsetek, könyörüljetek.

- Marika: *(Vendelre dől.)* Érzed, hogyan dobog, hallod a kicsit? *(Hasára mutat.)* Ő a mezítelen földön háljon, neki semmit sem ad Vendel bácsi? *(Gyerekhangon.)* Vendel bácsi, ne taszítsa ki a hóba, szegény, szegény kis Misikét.
- Vendel: *(Zavart ünnepélyességgel.)* Én kedveseim, Ábrig Vendel a nevem, Ábrig Teréz és ismeretlen katona fia, Ábrig Vince és Flóra öccse, itt a szabad isten alatt mondom, tiszta szívvel és akarattal: házam másik felét a jövevénynek adom. Elég tágas a disznóólom, elférek benne bőven, csak a magaméba lehessek. Itt vannak, vigyázatok. – Állj egyenesen, dobd azt a botot a fészkes fügefába.
- (Egy idősebb, szemüveges férfi, mellette negyvenöt év körüli asszony, a vámőr jönnek. Mindnyájan mosolyognak, suttognak. Amint belépnek, Vendel eléjük áll, a férfinak és a nőnek tisztelettel tudóan kezecsókol, a vámőrt meghatottan átöleli. Az asszony kezén hosszan nyugszik a feje, és föl-föl csuklik a zokogástól.)*
- Vendel: Vince bátyám – Flóra néni! Édesanyám fia vagyok. – A kis Vendelke, aki a maguk talpa alatt játszott és nyolc éves korában elszegődött szolgának. Flóra néni cukorral kínált, Vince bácsi csizmájával rugdosott. Szerettek, mint a sajátjukat.
- Ábrig Vince: *(Fontoskodó, boroshangú férfi, érdekes sajátossága, hogy a legtöbb szó utolsó hangját megkettőzi.)* Nem ismerem magát, fiam. Hát maguk kicsodák?
- Misi: *(Magára és Marikára mutat.)* Mi földbirtokosok vagyunk, ő pedig zsellérünk egy darab földdel és disznóállal ott.
- Ábrig Vince: Mit kívánnak tőlem?
- Misi: Hat hold földet és azt a házat. *(Botjával mutatja, majd a bottal megérinti Ábrig Vince orrát.)*
- Ábrig Vince: *(A botot kirántja Misi kezéből, önuralmát megtartva.)* Az én házamat? Saját házamat?
- Misi: A házat maga ellopta Ábrig Vendeltől.
- Vendel: Elkallódott Vince bácsi kezén...
- Ábrig Vince: *(A vámőrhöz.)* Beszámolni nem tartozom, de a házat megboldogult Teréz nénémről örököltém, Flóra húgommal együtt.
- Vendel: Teréz néni: édesanyám.
- Flóra néni: *(Olvasóval a kezében.)* Néném gyermektelen volt.
- Vendel: Gyermektelen volt édesanyám?
- Flóra néni: Azt nem hinném, fiam.
- Ábrig Vince: Annyi bizonyos, hogy Teréz néném, Vince Zsigmond tisztelendő úrtól, hűséges szolgálatainak jutalmazásául, hat hold földet és egy házat kapott ajándékba.
- Flóra néni: Az én nővérem, házvezetőnője volt a megboldogultnak, akadt ott cselédlány is, lehetséges, hogy annak a fia maga.

Vendel: Én anyám fia vagyok, anyám pedig Ábrig Teréz, amit kereszt-levelemmel bizonyíthatok. Itt van, olvassák.

Misi: He.

Vendel: *(Batyujából, rengeteg papírba és rongyba csomagolt, kopott, piszkos iratot nyújt át a vámőrnek, aki Ábriggal összebújva olvassa.)* Az írás nem hazudott még soha, mióta a világ a világ.

Vámőr: *(Olvas.)* Apja ismeretlen... anyja Ábrig Teréz... az újszülött neve Vendel... Vince Zsigmond plébános. – Minden egyezik... igazat mond, – úgy látom.

Vendel: Olyan igaz minden szavam, mint ahogy ennek Koszlik Misi a neve.

Misi: Az voltam mostanáig, de ha megszerzem a földet, Vendel névre hallgatok.

Vendel: *(Könyörgőn.)* Jól van, ne beszélj.

Misi: Miért hallgatnék? Vendelé a föld. *(Énekelve.)* Hat hold föld.

Marika: Bizony úgy van.

Misi: *(Támolyogva, utánozza Vendelt.)* Ábrig Vendel vagyok, Ábrig Teréz és ismeretlen katona fia. *(Ábrig Vince orrát ráncigálja.)* Ábrig Vince és Flóra öccse. *(Megcsókolja Flóra nénit.)*

Flóra néni: Botrány!

Ábrig Vince: Akár vele, akár nem övele, nekem egyikhez sincs közöm. Nővérem legjobb tudomásom szerint gyermektelen volt és ezzel az ügy számomra befejezést nyert.

Flóra néni: *(Halkan.)* Az a rokon gyerek talán...?

Ábrig Vince: *(Legyint.)*

Vámőr: *(Nevetve.)* Menjen a törvényszékre, ott bizonyítsa be igazát. *(Magyarázólag.)* Pörölje be Ábrig urat.

Ábrig Vince: Igen, igen, próbálja meg, ott ellátják a baját, – alaposan.

Vendel: Én a törvény elé panasszal nem megyek, szurony az igazságot nem fedi föl. – *(Elborultan.)* Bennem is turkált a lánc miatt, – úgy neki mentem, hogy elállt a lélekzete a cudarnak. Kínjában mellemnek szaladt, fölhasította, de csillogott rajta fogamtól a saját vére.

Vámőr: Nem értem.

Vendel: Azt mondták, hogy aranyláncot loptam és lenyeltem.

Misi: A hasában keresték a láncot, a kocsmárosné bugyelárisa helyett.

Vámőr: Ő lopta el?

Misi: *(Fenyegetően.)* Ne tiszteljék ártatlanul, a faluban csak én lopok, azt bizonyítani tudom, – az írás nem hazudott még soha, mióta világ a világ. Itt az elbocsátó levelem a fogházból.

Ábrig Vince: Hiszen ez egy rabló banda, le kell csukatni őket. És mi ilyen szedett-vedett népséggel vitázunk? Mehetünk, Flóra. Köszönöm, szemlélsz úr. *(Indul.)*

Vendel: Innen nem mehet el, míg keresztlevelemben nem hisz. Testvérük gyermekét, anyám élő fiát, a földből kitúrni nem lehet. Békén hagyna maga engem és szívére ölelne, ha anyám szavát hallotta volna halálos ágyán és az a betyár toll kezembe marad. Az én markomból kiesett, aztán addig vándorolt, míg rajtam bosszúját bevégezte.

Vámőr: Mit mond?

Vendel: Nem ember nyomorítja az embert. *(Lázasan.)* Ott a rohadt krumplinál, a vasrács szikrázása mögött... láttam...

Flóra néni: Örült.

Vendel: Az.

Flóra néni: *(Keresztet vet.)* Istenem.

Ábrig Vince: Beteg.

Misi: Beteg vagy, Vendel?

Marika: *(Megsimogatja.)* Mi bajod?

Vámőr: *(Misihez.)* Bolond.

Misi: Az bizony. A falu bolondja.

Vendel: Hallom, mit beszélnek, de nem maguk beszélnek. *(Önmagához.)* A föld, amit túrtam... az is nyomorult, az is gyalázatos lehet, amit nem ember csinál?... *(Gondolkozik, majd erősen.)* Követelem a földem! *(Nagy erővel belerúg a kerítésbe.)* Pusztuljon a kerítés, a nyomorúság megindítója. *(Teljes erővel rúgja és csapkodja a kerítést.)* Dögölj meg, te vakondok, te sötétség, embergyalázó. Édestestvéredért a vaskerítésért vérezz, ³ i³ elvette másom. A nyolc éves gyerek gyalázataért.

Megloptad rohadt krumpliját? *(A kocsiról különböző árukat, ládákat stb. dobál a kerítésnek.)* Segíts, Misi! Marika! Ne álljatok tétlenül. – Ti nem látjátok a gyalázatot?

Kocsis: Az istenit a bolond fejének, hagyja az árut, mert agyonütöm.

Vendel: Agyonütsz, véded a nyomorgatóid? *(Tovább dobál.)*

Kocsis: No várja csak. *(El.)*

(Most az áruk gyors hullása közben, – Misi, hol a kerítést, hol Vendelt dobálja, aszerint, hogy látja-e Vendel. – Ábrig előveszi revolverét, Flóra néni sűrűn veti a keresztet, vámőr kétségbeesetten elrohan.)

---

³ így van az eredetiben – a szöveggondozó.

Vendel: *(Amint dobál.)* Hogy sunyítanak, lapulnak, mint a szűz lányok. Látom a szemed, te... *(Összetapos valamit.)* *(Egy üveghez.)* A villám bujkál benne... a kémény melle. *(A kerítéshez csapja.)*

Misi: Nesze, te büdös... Én Ábrig Misi, stb.

Vendel: *(Áruval a kezében.)* Feszíti szét a lábát. *(Marikához.)* Köpj bele.

Marika: *(Köp.)* Vendel.

Vendel: A házamba szabad út van. Menjünk, Marika. *(A ház felé mutat.)* Ott a kis szoba, oda vitt anyám... amott az én ólam. *(Megfogja Marika kezét.)* Ha megszületik a gyerek, akár éjjel, vagy nappal, hívjatok engem, – értem az ellést, köldökét elvágom s már nyalhatod kisborjad. *(Indulnak a kerítéshez.)*

Ábrig Vince: *(Revolverrel a kezében, hatalmas kiabálással.)* Megállni! Aki a házamba megy, lelövöm!

Misi: Ennek a fele se tréfa.

Marika: Jaj, a disznó.

Vendel: *(Ábrig elé lép.)* Vegye ki a kezéből a fegyvert, Vince bácsi, dobja el, ne hallgasson a szavára.

Ábrig Vince: Egy lépést se tovább, mert lövök.

Vendel: Amíg Ábrig Vendel a világon él, nem dörrenhet el a fegyver. *(Ráveti magát a revolverre, – rendkívül szelíden.)* Megszabadítom, hozom a könnyebbséget, – ne féljen. *(A fegyvert kicsavarja Ábrig Vince kezéből.)*

Vince bácsi, egyszer elvette már a ruha fél életem, vegyék le ruhájukat. Flóra néni, vetközzön. *(Szánalmat keltő eréllyel.)* Dobják a tündér fészkébe nyomorúságaikat, vegyék le cafrangjaikat a nagy dolgok előtt. A mezítelen isten előtt. Vegyék le a ruhát!

Flóra néni: Az istenért.

Ábrig Vince: De kérem...

Vendel: Le a ruhát!

Misi: Ide a láncot. *(Ellép, kirántja a láncot, szaggatja a ruhákat.)* Le vele, le vele.

Flóra néni: Istenem, teremtőm.

Marika: Maga is vegye le, jó lesz nekem. *(Különböző kiabálások és ellentállások közben leszakítják Ábrig Vince és Flóra néni ruháit.)*

Vendel: Most már nem esnek bűnbe, nézze meg újra keresztlevelém. *(Rejtélyesen.)* Még vegye le szemüvegét és Flóra néni dobja félre az olvasót. *(Lerántja Ábrig Vince szemüvegét és összetapossa.)* Nézzon mezítelen hitével az iratomba. *(Ábrig Vince kezébe gyömöszöli a keresztlevelét.)* Igazat beszél-e? Szabad-e hazudni a betűnek, mást mondhat-e, mint ami van? Tisztuljanak meg benne, és olvassák. Nem fogja már magukat a jó ruha, csak a rongy, ami átengedi a friss szellőt. Olvassa.

Ábrig Vince:

Igaz, igaz, minden igaz.

Flóra néni:

Igaz, minden igaz.

Vendel:

Néném, bácsim. *(Hangosan sírva rájuk borul. Rohanó lépések hallatszanak, majd csendőrök jönnek be a vámőrrel és egy csendőr letépi Flóra néniről a zokogó Vendelt.)*

Vége a második felvonásnak.

III. felvonás

Szín: Vizsgálóbíró szobája, derűs hangulatú szoba, az iroda és a modern lakás keveréke. Az íróasztalon rengeteg akta van, egyik sarokban szarvasagancs, a falon képek, a bal sarokban fehér terítővel letakart dívány áll.

- Vizsgálóbíró: *(Negyven év körüli, fontoskodó ember, bizonyos tudományos mázzal vizsgálja a gyanúsítottakat, de sokkal inkább ügyész, mint vizsgálóbíró.)* Beérkeztek újabb adatok Ábrig Vendelre vonatkozólag?
- Titkárnő: *(Harminc éves lány.)* Egy ember várakozott a vizsgálóbíró úrra, később visszajön.
- Vizsgálóbíró: Mit akart?
- Titkárnő: Földet ígért neki, ha örökségét megkapja.
- Vizsgálóbíró: Érdekes. Eddig ötvennyolc hold földet osztott szét és megszámlálhatatlan házat. Igaz? *(Kopogtatás.)* Tessék.
- Ábrig Vince: *(Jön.)* Jónapot kívánok.
- Vizsgálóbíró: Jónapot.
- Ábrig Vince: *(Hanyagul.)* Annak a megfigyelés alatt álló csirkefogónak ügyében jöttem, néhány új adatot közölnék, kérem.
- Vizsgálóbíró: Az a csirkefogó az öccse, Ábrig úr.
- Ábrig Vince: Lehetetlen, kérem. Éppen erre vonatkozólag vannak bizonyítékaim, vizsgálóbíró úr.
- Vizsgálóbíró: Tessék.
- Ábrig Vince: A megboldogult plébános úr egy kétesztendő gyermekét talált egyszer a mezőn, akit házába fogadott. A kicsiny gyermeket, kilenc éves korában lopás miatt elkergette. Mármost, ha a gyermek nővéremé lett volna, – egyedül enged-e az anya a vakvilágba egy kilenc-tíz éves gyermeket? Tudvalevőleg, nővérem továbbra is a plébános úrnál maradt.
- Vizsgálóbíró: És a keresztlevele?
- Ábrig Vince: Hamisítvány.
- Vizsgálóbíró: Végezzünk ezzel a bolondsággal, Ábrig uram. Tessék, olvassa. *(Egy papírlapról olvas.)* Ábrig Teréz... fiú... Vendel. Igaz? Klinikai tanúsítvány. A fiúnak tehát teljesen igaza van. A föld és a ház, övé. Szégyellje magát, hogy éveken át kihasználta esetlenségét, leveleire nem válaszolt, már-már az örületbe kergette, mondhatnám eleven sírba fektette, édestestvérének a gyermekét.
- Ábrig Vince: Mi naponta találkoztunk nővéremmel és semmi gyanúsat nem vettünk észre rajta, kérem szépen.

Vizsgálóbíró: Minden bizonnyal, valami ritka természeti tüneménnyel álltunk volna szemben, megboldogult nővére terhességével kapcsolatban. Igaz?

Ábrig Vince: Bizony, csak így lehet. Nálánál erélyesebb lány nem volt a városban. Az ilyen csirkefogó számtalan összekötetéssel rendelkezik, – talán belehamisították a klinikai könyvekbe szegény nővérem nevét. Így volt ez kérem biztosan, az én gondolataim mindig tökéletesek.

Vizsgálóbíró: Hagyja ezeket a számságokat, Ábrig úr. Nyugodjon bele, hogy a legtökéletesebb hölgy is megbotlik egyszer, természetesen senki sincs jelen a botlásánál és vannak esetek, amikor a következményei sem észrevehetők. Adja át a fiúnak anyja örökségét és az ügy befejezést nyert.

Ábrig Vince: Vizsgálóbíró úr, kérem szépen, egy indítványom lenne, a törvény keretein belül, egészen belül. – Az én nővérem tíz éve halt meg. Elszenderült csendesen, mint mindenki más. Flóra húgom jelen volt a halott öltöztetésénél. A halott hasa csendesen szunnyadt, ugyanúgy, mint istenhívő orcája. A kisasszony előtt nem beszélhetek tovább.

Vizsgálóbíró: Fáradjon ki, Ágnes kisasszony.

Titkárnő: *(Nevetve el.)*

Ábrig Vince: Fölboncolható-e szegény Teréz?

Vizsgálóbíró: Fölboncoltatná?

Ábrig Vince: Igen, és meglátnák az urak, *(ünnepélyesen)* meglátnák, hogy nyoma sem látszik benne, a, a, külső erőszaknak.

Vizsgálóbíró: Bizony nem látszana, Ábrig úr.

Ábrig Vince: Én komolyan beszélek, kérem szépen. Nővérem ártatlan, nem engedem beszennyezni attól a kölyöktől sem az emlékét. Fölboncoltatom és megvizsgálatom.

Vizsgálóbíró: Megteheti, Ábrig úr, de előbb Vendel nevére kell íratnia a földet. *(Csönget.)*

Titkárnő: *(Bejön.)* Tessék.

Vizsgálóbíró: Vezessék föl Ábrig Vendelt.

Titkárnő: Igen. *(Kimegy.)*

Vizsgálóbíró: Nem segíthetek, uram.

Ábrig Vince: Ha az egész vagyonom rámegy, akkor sem engedem, mert nem engedhetem a megboldogultat beszennyezni.

Titkárnő: *(Vendellel jön.)*

Vendel: *(Tétován megáll.)*

Vizsgálóbíró: Nos, hogy érzi magát.

Vendel: Mikor akasztanak? Mikor kínoztatják az embert? Misi halálán van, úgy összeverte valaki kardja és a bikacsök. Enni sem adnak eleget szegénynek, – nyalja talpát, mint télen a medve, talán csak jóllakik attól. – Van irgalom magában, szóljon jó szót az akasztásért. – Majd fönn aztán elbánozik vele, idelelni nem bírok.

Vizsgálóbíró: Az akasztófával?

Vendel: Igen s mindennel, ami fogja itt az embert.

Vizsgálóbíró: Csillapodjon, fiam, nem akasztjuk föl. Holnap kiszabadul és a föld a magáé. *(Ábrighoz.)* Igaz?

Vendel: Mégis enyém?

Vizsgálóbíró: Igen.

Vendel: Teremtő istenem – Lám, a törvény is ráhibáz az igazságra... Vince bácsi, ne szomorkodjon... maga művelheti, csak megmaradhassak rajta... Vince bácsi, ölelje meg testvére fiát. Hívja el Flóra nénit is. És maga, vizsgálóbíró úr, fogja meg kezem, bizonyítva van már életem. Sokszor tapogattam én magam, Vendel vagyok-e? A szenvedésben úgy múlik a perc, mintha megállna a világ... és ha nem cserélődnénk össze a másik nyomorulttal, elvesznénk, mint a lehullt csillag. Ha mind úgy tenne, mint én és ő... ő és én... *(Tétován, nagyon zavartan megsimogatja Ábrigot.)* Hivassák föl Misit, hadd örüljön.

Vizsgálóbíró: Ágnes, vezessék elő Koszlik Mihályt.

Titkárnő: *(Kimegy.)*

Vendel: Ha úgy hozná sora, vizsgálóbíró úr, hogy nem lesz hová hajtani fejét, jöjjön hozzám bátran, ne féljen. Szívesen látjuk mindnyájan, mert sokan leszünk mi ott, igen sokan. *(Kopogtatás.)*

Vizsgálóbíró: Szabad.
(Bözsike és Bodrog István jönnek.)

Bodrog István: Jónapot kívánok. Az idézés ügyében jöttem.

Vizsgálóbíró: Köszönöm, nem fárasztjuk magukat. – Ábrig Vendel becsületes, derék ember és a föld valóban az övé.

Bodrog István: Övé?

Vendel: Enyém volt, mióta megszülettem.

Bodrog István: Hát tartod-e még a szavad, Vendel? – Ha disznólkodtál, most add meg a levét. *(Magyarázólag lányára mutat.)* Szeretik egymást és mivel az ember nem lehet mindig a nyomukban, megtörtént a baj.

Vendel: Velem?

Bodrog István: Veled hát, – most nem ugrasz meg.

Vendel: Azt ugyan nem teszem, de hogyan történt... amikor én itt voltam bezárva, Bözsike meg Bajnán él?

Bodrog István: Ezt te tudod, mindig ördögös voltál... Most is csináltál valamit.

Vendel: Ha csak az isten neki nem szánta... amikor Marika magára kényszerített? – Feleségül jön hozzám, Bözsike?

Bözsike: Igen.

Vendel: Tiszta szívből?

Bözsike: Igen.

Vendel: Ami elmúlt, arról nem kérdezek.

Titkárnök: *(Bejön.)* Koszlik Mihály azonnal jön.

Bodrog István: Az ilyen fickót, mint te, szaván kell fogni. Add írásba, hogy egybekelsz Bözsikével s ha vonakodnál, akkor ráíratod a földet és ha én nem adnám, úgy tőlem járhat hold. Megtennéd-e?

Vendel: Nem! A föld nem az enyém, csak a tulajdonom.

Bodrog István: Ha a tulajdonod, akkor a tied.

Vendel: A tulajdon csak annyit jelent, hogy én művelhetem, mások örömére. Nem adhatom oda, ami nem az enyém.

Bodrog István: Ej, ne beszélj megint bolondokat.

Vizsgálóbíró: Írják meg az egyességet.

Vendel: Megírhatják, de én alá nem írom.

Bodrog István: Majd aláírom én.

Vizsgálóbíró: Vendel barátunk is aláírja. Ágnes kisasszony, fogalmazza meg az írást.

Titkárnök: *(Leül, ír – Bodroghoz.)* A neve és a lakása?

Bodrog István: Bodrog István, Bajna.

Vendel: Ne búsuljon, Vince bácsi, ha meglelem apám, visszaadok mindent.

Bodrog István: Visszaadod a tüze...

Titkárnök: Kész.

Vizsgálóbíró: Írják alá. *(Ábrighoz.)* Igaz?

Bodrog István: *(Bodrog aláírja az írást, átnyújtja Vendelnek.)*

Vendel: Nem írom alá, nem tehetek ilyet a mások bőrére. Amíg Ábrig Vendel vagyok, tartom a szavam, – azután nem tudom, mi lesz.

Bodrog István: Egyen meg a fene. *(A vizsgálóbíróhoz, összetörve.)* Azért akartam, mert ilyet még nem látott a világ. Mióta ez a fiú elment...

Bözsike: Apám!

Bodrog István: *(Ábrig Vincének súgva.)* Neveti az egész falu... legyen hát ezé az együgyűé legalább. *(Hangosabban Vendelhez.)* Micsoda vőlegény vagy? Egy csók jobbról, a másik balról. – Ej de mulyán bámulsz.

Vendel: *(Esetlenül Bözsike felé indul, de hirtelen megáll előtte.)* Ne féljen, elég ha tudom, hogy megtisztít a piszoktól egyszer és kitakarít engem.

Bözsike: *(Hirtelen sírva, megboxolja Vendelt.)*

Misi: *(Meggörnyedve, teljesen összetörve bejön.)*

Bodrog István: Ni a Misi.

Misi: *(Dühösen.)* Az.

Bodrog István: Ej de mérges vagy.

Misi: *(Vendelhez.)* Hallom, hogy tied a föld?

Vendel: *(Gyanakodva int, hogy hallgasson.)*

Misi: A föld az enyém – én szereztem meg –, a tied a disznóól, ha csak nem tüzelem azt is föl, a neved is az enyém. Így volt?

Vendel: Így.

Misi: Ha így volt, akkor tudják meg, hogy ez gazember és gyilkos. – A disznaja, engem túrt ki az örökségből... na megállj!

Hallgassanak ide. (Kajánul, meggörnyedten, átveszi Vendel pózát.)
 Én, Koszlik Misi *(a vizsgálóbíróra mutat)* a szabad isten előtt kijelentem, hogy ez nem Ábrig Vendel. – Ábrig Vendel tizenegy esztendeje meghalt, egy veremben Komocsán és az ottani temetőben eltemették. Ennek nincs neve.

Vizsgálóbíró: *(Békéltetőn.)* Mi ütött magába? Szabad-e a legjobb pajtásra haragudni. – Igaz?

Misi: Írjon Komocsára és megtud mindent.

Vizsgálóbíró: *(Elgondolkozik, aztán határoz.)* Kisasszony, hívja föl Komocsát.

Vendel: *(Összetörve, lazán.)* Mért járt el a szád, Misi? Kezemben tettem elég a szívem, mint a jószágok elé, – elvette a vagyont a nagy eszed? – Hiszen nekem semmi sem kell. Nem egygyé a birtok és nem másé.
 Nem isten oszt és nem ember...
 Láthatatlan dögök kezében van a mérő,
 láthatatlan és csöndes a titkunk, ami szétszórja mindnyájunknak a nagy világot. – Elrohadtál a boldogságban, pofáztál és odasimultál hozzájuk, mert hasadban a dög ritka húsa helyett, a türelmes komiszkenyér nyugszik?

Misi: *(Föleszmélve, megdöbbenten.)* Ej, csak bolondoztam. Ábrig Vendel volt ez mindig.

Vendel: *(Kirántja kését.)* Kivágom bicskával beledből a boldogságot.

Misi: Mondom, nem igaz.

Vizsgálóbíró: Tegye el a kését, kisasszony pedig hívja föl Komocsát.

Titkárnő: *(Telefonál.)* Hálló, itt százhárom negyvenkilenc. Kérem Komocsa elöljáróságát.

Vizsgálóbíró: Igaz-e Koszlik Mihály vádja, Ábrig Vendel maga, vagy sem?

Vendel: *(Bizonytalanul.)* Az vagyok. *(Határozottan.)* Az vagyok. *(Telefon cseng.)*

Vizsgálóbíró: Hálló, itt Doktor Komoróczy Tamás, vizsgálóbíró. Igen. – Kérem szíveskedjenek azonnal utánanézni, tizenegy esztendeje meghalt-e a faluban egy Ábrig Vendel nevű fiú. – Ábrig Vendel. Igen – várok. *(Szünet után.)* Hálló. – Igen. Egy veremben? Ledöntött vaskerítésre akadva? – Vállában lövés? Fojtogatás nyomai? Gyilkosság! – Kérem, azonnal küldjék el az aktát. Köszönöm. *(Leteszi a kagylót, Bodrogékhoz.)* Szíveskedjenek kifáradni.

(Bodrog István és Bözsike kimennek.)

Vizsgálóbíró: Hm. – Miért ölte meg Ábrig Vendelt?

Vendel: Ha megöltem volna, nem állnék itt... *(sajátságosan, görcsösen és kínlódva tapogatja magát.)*

Vizsgálóbíró: No azonnal a végére járunk a dolognak. – Tegnap azt mondotta, hogy a plébános úr elkergette a háztól, ahol édesanyja házvezetőnő volt. – Valami lopás miatt, úgy-e?

Vendel: Nem loptam... büntetésből nem adott enni szegény, – hogy kegyelmezzon nekem az isten – és keserűségemben elvettem egy szem töpörtöt asztaláról. – Úgy történt, hogy próbára tett, hetenként háromszor éheztetett, az asztalt telerakta étellel és engem bezárt a szobába. Ő a kulcslukon leste, lopásra vagy tisztességre hajlom-e? – Látod, lop a gazember, – mondta anyámnak – a nyomorult görcsös botja elkergetett a szülői háztól.

Vizsgálóbíró: Tovább.

Vendel: Ha apám kardja hallgat, nem állnék itt ilyen bajban.

Vizsgálóbíró: Ez mit jelent?

Vendel: Eljött anyámhoz egyszer, – sírtak, mint a gyerekek, – s ahogy rázta őket a zokogás, úgy csörrent apám kardja. Figyelmes lett erre a tiszteletes úr, és bejön a szobába. – Ez itt kicsoda, Teréz? – kérdi. A bátyám, felel anyám. Vince bátyád? – ejnye de megváltozott. Unoka-bátyám – javítja szegény. – Innen kezdve maradásom nem volt.

Vizsgálóbíró: Láttá az édesanyjánál lévő katonát?

Vendel: Nem.

Vizsgálóbíró: Miként szerzett tudomást ottlétéről?

Vendel: Anyám mondta.

Vizsgálóbíró: Mit mondott?

Vendel: Egy katona volt itt, aki nagyon szeret téged, fiam, és ezért neheztel rád a plébános úr.

Vizsgálóbíró: Egyebet nem mondott?

Vendel: Úgy szeret, mintha apád lenne.

Vizsgálóbíró: Nem apja volt?

Vendel: De igen.

Vizsgálóbíró: *(Kiabálva.)* Honnan tudja?

Vendel: Anyám mondta.

Vizsgálóbíró: *(m. f.)* Mikor?

Vendel: A halálos ágyán.

Vizsgálóbíró: *(Hirtelen.)* Hogyan szólította az édesanyját?

Vendel: Teréz néni.

Vizsgálóbíró: Teréz néni?

Vendel: Igen.

Vizsgálóbíró: És mikor közölte a valót?

Vendel: A halálos ágyán.

Vizsgálóbíró: Anyja haláláig, – miután elkergették – sokszor találkoztak-e?

Vendel: Nem emlékszem erre.

Vizsgálóbíró: *(A vallató engedékenységevel.)* Most feleljen, miként került édesanyja halálos ágyához, – éppen a halálos ágyához?

Vendel: Nem tudom.

Vizsgálóbíró: Gondolkozzon.

Vendel: *(Hallgat.)*

Vizsgálóbíró: Nos?

Vendel: Nem emlékszem.

Vizsgálóbíró: Muszáj.

Vendel: Nagyságos úr...

Vizsgálóbíró: Feleljen!

Vendel: Nem emlékszem.

Vizsgálóbíró: Mindent pontosan tud és ezt nem?

Vendel: Betegen mehettem oda... talán...

Vizsgálóbíró: Éjjel vagy nappal érkezett?

Vendel: Világosság lehetett.

Vizsgálóbíró: Hol lakott édesanyja? A plébános úrnál vagy másutt?

Vendel: A házában.

Vizsgálóbíró: Úgy.

Vendel: Talán a plébános úrnál.

Vizsgálóbíró: Erre emlékezni kellene. Igaz?

Vendel: Ha sötétből ne folyt volna a vér.

Vizsgálóbíró: Kinek a vére?

Vendel: Ne kérdezzen, mert csak az kérdezhet, aki érti a feleletet.

Vizsgálóbíró: Nem érteném?

Vendel: Békében hagyna akkor.

Vizsgálóbíró: Nézze, Ábrig Vendel...

Vendel: *(Élénken közbevág.)* Az vagyok, úgy-e?

Vizsgálóbíró: Természetesen. – Ha őszintén felel a kérdéseimre, bántódása nem lesz és elmehet azonnal. – Nos feleljen, kinek a vállába lőtt?

Vendel: Nem dob vissza a semmibe?

Vizsgálóbíró: Nem!

Vendel: Törvénykézre sem kerülök?

Vizsgálóbíró: Nem.

Vendel: Az én vállamba lőttek.

Vizsgálóbíró: Ejnye, ejnye, mért állít valótlant?

Vendel: Lám, nem érti a feleletet.

Misi: Felelj, te, – a markába nyomsz egy hold földet és mehetünk.

Vendel: Mehetek én már a fityfángba, vagy a hétvilág mélységes bugyijába, a tündér feneketlenébe.

Vizsgálóbíró: Mit mond?

Vendel: Rosszat nem mondtam, nagyságos úr, – eljárt a szám.

Vizsgálóbíró: Járjon tovább is a szája, aztán mondjon is valamit.

Vendel: Megmondtam mindent.

Vizsgálóbíró: Tárja föl maga a gyilkosságot, Koszlik Mihály. Beszéljen okosan és harag nélkül, hiszen komoly férfival van dolgom, akinek kötelessége törvénykézre segíteni a bűnözőt. Ábrig Vince úr megjutalmazza magát. Igaz?

Misi: *(Észbekap.)* Ábrig Vince? – És én törvénykézre adjam ezt? Nem vétett a légynek sem.

Vizsgálóbíró: Nézze, Koszlik Mihály, ne okvetetlenkedjék, mert... *(A bezárás mozdulata.)* Igaz?

Misi: *(Utánozza.)* Igaz?

Vizsgálóbíró: Koszlik!

Misi: Koszlik maga!

Vizsgálóbíró: *(Fegyelmezi magát.)* Figyelmeztetem, mondjon el mindent őszintén, különben mindkettőjüknek dolgát megnehezíti.

Misi: Nekem sohasem volt semmilyen dolgom.

Vizsgálóbíró: No, az aranyláncok úgy még nincs elintézve... (*Mintha megértene valamit.*) Úgy. Lopott, hogy segítse.

Misi: Világéletemben loptam.

Vizsgálóbíró: És az aranyláncokért kapott pénzt hová tette?

Misi: A hasamba.

Vendel: Enne szegény éjjel-nappal. Én akár hat napon át nem eszem. Neki az egész föld kevés. Megeszi a legyeket és a patkányt is talán.

Misi: Ez pedig a körmét rágja, harapja a tömlöcrácsot és a vaságyat. – Megenne szegény ő is mindent, csak nem nyel le semmit.

Vizsgálóbíró: Egyforma jómadarak.

Misi: Egyformák nem vagyunk, de maguk egyformán hápognak egy ócska lánc miatt, mintha letörtem volna isten orrát.

Vendel: Ne búsulj, Misi. – Az emberek sohasem értik a mi dolgainkat.

Misi: Mi nem vagyunk emberek?

Vendel: Én csak olyan keverék féle vagyok. Voltam kocsi elé fogott ló, ház-őrző kutya és gyerekkoromban madárijesztő. Most elveszik földem, így semmivé válok. Megyek az országútra, mint régen. Látod, mit tettél?

Misi: Mit?

Vendel: Elárultál. Nem kell már semmi.

Misi: Ejnye, kérj ennivalót inkább.

Vizsgálóbíró: Mondjon el mindent, ezzel könnyít a lelkiismeretén, aztán bejut egy szép fehér házba, fiam, ott lesz birtoka, háza és jószága. Nagy úr lehet, akár herceg, vagy király.

Misi: Én is?

Vizsgálóbíró: Úgy van, maga is.

Vendel: Misi, te nagy úrnak születted, fogadd el, amit a nagyságos úr ajánl.

Vizsgálóbíró: (*Titkárnőhöz.*) Érti, miről van szó: tehát teljesen normális.

Vendel: Engem engedjenek, hogy dolgomat bevégezzem.

Vizsgálóbíró: Nos?

Vendel: (*A régi dühvel.*) A dögök begyébe taposok, a kerítésbe, a villába, megölöm a tollat és belerúgok a házak szívébe. Engedjenek engem, nem vétettem én embernek.

Vizsgálóbíró: Beszéljen bátran velem, mintha édesapjával beszélne, a javát akarom, fiam.

Vendel: Látom, van esze és szíve.

Misi: De értelme nincs.

Vendel: Elmondok mindent, aztán megyek.

Vizsgálóbíró: Mehet, amerre lát. Jegyezzen, kisasszony.

Titkárnő: *(Papírok között babrál.)*

Vendel: *(Int, hogy hagyja.)*

Vendel: Ne röhögjenek aztán és ne forgasson tovább, mert a késem fölmege a szívébe, be, rohadásába, dög életébe, amely itt terpeszkedik, mint a semmi, hogy kinyúzza belőlem életem.

Vizsgálóbíró: Nem bántottam én, fiam.

Vendel: Nem bántott engem még senki, csak kérdeztek, küldtek, – ütött az ostor és a csizma belement, csikorgatta. Nyúzzanak meg, mint istent, dobjanak engem is az árokba, de *(erősen)* ne hajítsák a patkó alá a villahegyre az ilyen keverék félét, mint én vagyok és Misi és azok, kik odúkbán és az országúton döglének.

Misi: *(Röhögve.)* Engem csak a lányok keverték össze. Kifárasztottak, hajnalra másvalakit csempészttem melléjük magam helyett és reggelre mégis engem találtak ott. – Marikát ki segíti vajjon?

Titkárnő: Marika lenn van a női osztályon.

Misi: Egyedül?

Titkárnő: A többi asszonnyal.

Misi: Ej, Misi, lesz nemulass, ha újra összejössz vele.

Vizsgálóbíró: Ideje lenne elmondani Ábrig Vendel történetét, aztán menjenek isten hírével.

Vendel: Lássam előbb utoljára Bözsikét, beszélnék vele, mint Ábrig Vendel, aztán elbúcsúszom mindenkitől.

Vizsgálóbíró: *(Kiszól az ajtón.)* Tessék bejönni.

Bözsike: *(Bejön.)*

Vizsgálóbíró: Mi pedig menjünk, – jöjjön, Koszlik Mihály.
(Mindnyájan kimennek.)

Vendel: A földem, anyám és apám elveszik, megyek újra a cigányok közé, akik fölszedtek valahol, három éves koromban. Rozoga kocsin mentünk mindenfelé, Purcánnak hívtak. Ütöttek és a fához kötöttek nap nap után. Forrt bennem a düh és a bosszú. Megöltem volna néhányat közülük, ha sorsom össze nem hoz szegény Ábrig Vendellel, ki papnál nevelkedett és békességre tanított. – Én világgá megyek, Bözsike, addig-addig megyek, míg az én fajtám mind összekeveredik és nem ismeri meg egyik a másikat.

Bözsike: Elmenne tőlem Vendel – és a...

Vendel: Misi gondoskodik magáról, Bözsike, házat és birtokot kap az embe-
rektől, mert elárulta titkom.

Bözsike: Vigyen el engem is, nem bírom a faluban.

Vendel: Előbb várnia kell, míg dolgom elvégeztem.

Bözsike: Nem várhatok, csúfol mindenki, megöl a szégyen.

Vendel: Költözzön a városba, és szegődjön el szolgálonak, a csúfság és a szégyen ennyi csak a világon ni, semmi.

Éhen nem vész, mert nem lehet, élni sem tud, mert azt sem lehet. Várjon és bízzon, hogy visszajövök és megszabadítom, ezt teheti csak.

Bözsike: A kútba ugrom, – vernek, hogy kiverjék a szégyent belőlem, nem bírom tovább.

Vendel: Addig bírja mindenki, míg kibírja és ez elég, ha nem gyáva. Menjen, Bözsike, nem sokára visszajövök, talán egy hét múlva, de mához egy évre biztosan.

Bözsike: A jó istennél magára vessen.

Vendel: Megbeszéltem én istennel mindent régen. *(Bözsi sír.)* Ábrig Vendel nem sírt, amikor kiszállt belőle a lélek. Csak nézte a kerítést, és mivel nem bírt vele, elmosolyodott.

Vizsgálóbíró: *(Nagy kísérettel belép.)*

Bözsike: *(Sírva kimegy, Vendel követi.)*

Vizsgálóbíró: Mondhatom, büszke vagyok, uraim, amit a rendőr kapitány úr és a többi urak vallatásával nem értek el, azt én lélekelemzéssel keresztülvittem. Gyilkosságot fedeztem fel. Egy körmönfont gyilkossal van dolgunk, uraim. A legravaszabbak egyike, aki holmi új módszerrel, a tárgyak elleni dühével akarja félrevezetni a hatóságot. Eljárásomat bátran nevezhetem a lélekelemzés diadalának. Igaz, kisasszony? Nem vallattam, csak kérdeztem. A fickó teljesen megtört és azért hívtam be önöket, hogy tanúi legyenek egy érdekes vallomásnak. Eleve kijelentem, hogy szellemi képességei, bizonyos erőszakolt együgyűségtől eltekintve, teljesen normálisak.

(Ábrig Vince és Flóra néni jönnek.)

Vizsgálóbíró: Á – üljenek le, nagyon kedvezően alakul az ügyük.

Ábrig Vince: Megmondtam és amit én mondok, az igaz.

Flóra néni: Szegény Teréz, tiszta marad az emléked.

Misi: Az igen.

Vizsgálóbíró: Most pedig foglaljanak helyet az urak. *(Elhelyezkednek.)* Koszlik Mihály, maga maradjon ott, bátrabban beszél, ha barátját látja.

Misi: A birtokom meglegyen ám.

Vizsgálóbíró: Megbízhat bennem, Koszlik Mihály.

Misi: Hallották?

Többen: Hallottuk.

Vizsgálóbíró: *(A titkárnőhöz.)* Hívja be, kisasszony.

Titkárnő: *(Kimegy, aztán visszajön Vendellel.)*

Vizsgálóbíró: Nos, halljuk a történetét, kedves fiam.

Vendel: *(Az emberekre mutat.)* Ezek mit akarnak?

Vizsgálóbíró: Az urak jó emberek és segítségére lesznek, ha elkerül innen.

Vendel: Ilyen embereknek mi dolguk lehet énvelem? *(Gondolkozás után.)*
Jöjjön ide valaki, aztán elmondok mindent. *(A vizsgálóbíró egy embert Vendelhez küld.)*

A most következő jelenetben Misi, Vendel és egy ember eljátsszák a Komocsán elpusztult Ábrig Vendel halálának történetét.

Egy ember: Tessék.

Vendel: *(Megfogja az ember karját.)* Kinek a karja ez?

Egy ember: Enyém.

Vendel: Úgy bizony, a magáé. *(Megfogja az ember fejét.)* És a fej kié, hát a ruha, a lánc, a cipő?

Egy ember: Az is enyém.

Vendel: Nem lehet másé. Gyere, Misi, és emlékezz arra, amit a cellában mondtam.

Misi: *(Közelebb jön és hosszasan tapogatja, fürkészi és fogdossa az embert, aki hátrál.)* Olyan arca van, mint neked, szemével bután pislant...

Vendel: De, ő soha nem tudja, mit akarunk tőle.

Misi: Álljon elém, megnézem vállában a golyót...

Vendel: *(Erősen.)* Hideg van.

Egy ember: *(Háttal Misinek, aki tapogatja a vállát és a kabátját húzza.)* A ruhám...

Vendel: *(Szenvedéllyel.)* Fogóddz belém.

Misi: *(Egy piszkavasat akaszt az ember ruhájába.)*

Egy ember: Mi az?

Vendel: *(m. f.)* Az emberek vadásznak, elejtik a szarvast és a vaddisznót, – a csősz három szem fagyott krumpli miatt rálő egy kisgyerekre.

Egy ember: *(Nevet.)*

Vendel: *(Teljes erővel fejbe vágja az embert, majd összerugdossa, leköpi és szakítja ruháit.)* Sírjon. Így rugdosták össze. Hasonlítson rá.
(Konsternáció.)

Misi: *(Hülye röhögéssel ő is megrúgja az embert.)* Menjen a helyére, szalonnából nem lesz kutya.

Egy ember: Hülye! (*Helyet foglal a vizsgálóbíró mellett.*)

Misi: Az, az.

Vizsgálóbíró: Miért tették ezt?

Misi: Megmutattuk volna, hogyan történt.

Vizsgálóbíró: Mutassák be ketten.

Misi: Én nem, éhes vagyok. Előbb eszem és iszom, aztán bolondozok.

Vizsgálóbíró: (*Titkárnőhöz.*) Hozasson enni és innivalót Koszlik Mihály részére.

Misi: Sokat. (*Titkárnő el.*) Snapsztól jönne meg eszem igazán. No a jó bor sem kis Miska. (*Csettint, majd dúdolgat.*)

Titkárnő: (*Ennivalóval és egy üveg borral visszajön.*) Tessék.

Misi: (*Mohón falatozik és iszik, Vendel halkan beszél hozzá és ő többszöri ahan-nal felel.*)

Vendel: Végezzünk, Misi.

Folytatják a játékot.

Misi: (*Még egy kortyot húz, aztán derűsen, de a félelmetesnek némi árnyalatával.*) Én leszek Ábrig Vendel. A ledöntött vaskerítés beleakad a ruhámba. (*Az előbbi piszkavasat ruhájába akasztja.*) Ez a verem. (*Hátra mutat.*) Vállamba lőtt a csősz, mivel krumplit loptam. (*Lefekszik.*) Süt a nap. (*Iszonyatosan.*) Meghalok.

Vendel: (*Lehajol hozzá.*) Vendelkém, barátocskám.

Misi: A vaskerítés szúrja a nyakam, szabadíts ki.

Vendel: (*A piszkavastól meg akarja szabadítani Misit.*) Nem bírom.

Misi: Meghalok.

Vendel: (*Újra próbálkozik, elborultan.*) Isten. (*Csönd.*) Kerítés, engedd el őt, ruha engedd el a kerítést. Isten. (*Csönd.*) (*Megfogja Misi vállát.*)

Misi: A vállam.

Vendel: (*Könyörgőn.*) Golyók.

Misi: Hajolj közelebb.

Vendel: (*Mellé ül.*)

Misi: (*Megunva a játékot.*) Pénzt kellene kérni tőlük.

Vendel: Nem szabad.

Misi: Akkor fölkelek.

Vendel: Később kérj.

Misi: Adjanak egy cigarettát.

Vendel: Nem cigarettázhat a haldokló.

Misi: Játék ez.
 Vendel: De megszabadít bennünket.
 Misi: Mitől szabadulnál?
 Vendel: A kínjainktól.
 Misi: Seholsem lenne ilyen jó dolgod.
 Vendel: Nem a jó dolgom után megyek.
 Misi: Ostoba! Ha komédiázunk, fizessél meg.
 Vendel: Ne törődj velük, mások ők, mint mi. Ha megismerik történetemet, megrémülnek és elmehetünk. Kiabálj, Misi.

Folytatják a játékot.

Misi: Jaj, jaj.
 Vendel: *(Szánakozva ráhajol.)*
 Misi: Hasba rúglak, ha nagyon összekeveredsz velem.
 Vendel: Mondj valamit.
 Misi: Éljen a király!
 Vendel: *(Torkon ragadja Misit, mert komolytalansága feldühíti.)*
 Misi: *(Hörögve.)* Megfulladok... fojtogat.
 Vendel: Ne félj... *(A mellén térdepel. Sajátos színészi feladat, feleleteiben utánozza a meghalt Ábrig Vendel hangját.)* ...segítségemre leszek. Nem veszünk itt a nyomorúságban. – Hol a kezed? – Hát az enyém? *(Mintha felelne Misinek, ki hörögve forgolódik.)* Igen. Szeretlek. – Én halok meg... Mi vagyunk itt... egy verem fenekén, a kerítés... a nyomorult... nem enged. *(Sírva.)* A te kezed ez... mégis enyém. Nem tudom, melyik az enyém és melyik a tied. – Fényesen süt a nap. Vendelkém... Mit mondsz? Én legyek Vendel? Ábrig Vendel vagyok? Zsebedben a keresztlevél? S anyám a te anyád volt? – Nem halhatsz meg.
 Misi: *(Hörög, majd állatiasan elnyúlik.)*

A játék véget ér.

Vendel: *(Föláll, félelmetesen.)* Egyformán rúgtak, ütöttek, téptek bennünket, kicsiny gyerekeket. Zúzta őt is, mint engem az istenverés, vert, mint vihar a fákat. Két szem rohadt krumpli miatt tépte szét vállát a golyó. Halott anyja sírját se láthatta.
 Én lettem Ábrig Vendel, hogy megöljem azokat, kik agyonverték őt és engem.

A golyót, a puskát és a kerítést, *(iszonyatosan.)* a kerítést. A vas-villát, a ganéjt, a postát és mindent. Ez pedig, *(a horkoló Misire mutat)* elárult...

Vizsgálóbíró: Most következik a gyilkosság. – Igaz? Most öli meg Ábrig Vendelt... mert ha életben marad, akkor kiderült volna, hogy két Ábrig Vendel él és így nem szerezhethé meg a földet.

Vendel: *(Riadat csönd után.)* Nem értett meg?... Milyen nyelven beszél? *(Most valami furcsa, érthetetlen és zagyva szavakkal beszél az emberekhez, mintha mérges, vad állatokhoz szólna. Semmit sem értünk, csak két szörnyen idegen világot érzünk. Az emberek riadtan visszahúzódnak és mindegyiknek van valamilyen védekező eszköz a kezében. Egyszerre csend lesz és Vendel, mint valami kinyilatkoztatást, mintegy ráébredve a dolgokra mondja:)*

Vendel: Hallgat a kés kezünkben és a bot sem szól, csak a szemük villog gonoszul... ők forgatják a kést és szűrik belénk a villát... az ő kezükben van minden.

Misi: *(Föltápaszkodva.)* Akkor kérj tőlük.

Vendel: *(Előrántja kését, rájuk ront.)* Kérek!

-&-